

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра східної філології

Кваліфікаційна робота магістра з єврейської філології

на тему:

**ОНОМАТОПЕЇЧНА ЛЕКСИКА СУЧАСНОЇ МОВИ ІВРИТ: СТРУКТУРНО-
СЕМАНТИЧНИЙ І ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ**

Студентки групи МФівр 60–19

факультету сходознавства

денної форми навчання

Освітньо-професійної програми

мова іврит, єврейська література,

англійська мова та методика їх викладання

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.063 Східні мови та

літератури (переклад включно),

перша – іврит

Муренець Катерини Олександрівни

Науковий керівник:

Професор, док. філ. наук Васько Р.В.

Допущена до захисту

« ___ » _____ 2020 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Валігура О.Р.

(ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2020

ЗМІСТ:

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ	
1.1. Поняття ономатопеї у фоносемантиці.....	8
1.2. Співвідношення явищ ономатопеї та звукосимволізму.....	15
1.3. Дослідження ономатопеї в європейському, вітчизняному та гебраїстичному мовознавстві.....	19
1.4. Специфіка дослідження ономатопеїчної лексики сучасної мови іврит..	24
РОЗДІЛ II СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ МОВИ ІВРИТ	
2.1. Структура ономатопа в мові іврит.....	29
2.2. Семантичні особливості ономатопа в мові іврит.....	33
2.3. Класифікація ономатопеїчної лексики мови іврит.....	41
Розділ III ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ МОВИ ІВРИТ	
3.1. Ономатопеїчна лексика і поняття мовної картини світу.....	49
3.2. Механізм функціонування ономатопеїчної лексики в сучасній мові іврит.....	52
ВИСНОВКИ.....	59
АНОТАЦІЯ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Дослідження довільної природи мовного знака бере свій початок ще від швейцарського вченого Фердинанда де Соссюра, що вперше було опубліковано в його “Курсі загальної лінгвістики”. Соссюр, засновник семіотики, або науки про знакові системи, розглядав мову як систему, кожен знак якої складається з того, що означає (акустичного образу, звучання) та з означуваного (поняття, значення, що виражається).

Питання зв'язку звука та значення й досі привертає увагу лінгвістів, наукові роботи та дисертації у багатьох країнах світу присвячені цій проблематиці.

Явищам звуконаслідування та звуковідтворення, питанням семантичної природі звуків у своїх працях приділяли увагу такі видатні лінгвісти, як О.І. Бодуен де Куртене, Е. Бенвеніст, О. Єсперсен, М.С. Трубецької, Л.В. Щерба та ін.

Хоча ономапопеї в мовознавстві завжди відводилося багато уваги, але й досі існує брак вичерпних досліджень цього явища. Дослідження ономапопеїчної лексики має важливу роль у вирішенні мовознавчих проблем, зокрема пов'язаних із питаннями походження різних мов світу, розвитку їхніх фонетичних систем, наявності вмотивованого взаємозв'язку між фонемами та семантикою в окремих мовах.

У слов'янському мовознавстві дослідженням проблем ономапопеї займалися Г.Г. Білфельдт, І.О. Гаценко, О.І. Германович, В.В. Левицький, Л.І. Мацько та ін. В романо-германському мовознавстві осмисленню цього явища сприяли роботи С.В. Вороніна, А.А. Калити, В.І. Кушнерика, А.А. Нуруллової, Г.Г. Пауля. На матеріалі японської мови комплексне дослідження ономапопеїчної лексики було проведено О.І. Кобелянською, С.В. Чироновим.

Сприйняття навколишнього світу, культурні норми, так само як і мова, впливають на манеру нашого мислення та інтерпретування всього, що нас оточує (Сичинський, 2015, с. 194).

Існує певний тип взаємозв'язку між мовою та культурою. Вони обидві часто визначають людину, її погляди, традиції, звички та майже все, що стосується її повсякденного життя.

Як відомо, будь-яка лексична одиниця володіє двома сенсами. Перший – лексична одиниця як символ, що позначає який-небудь об'єкт або процес, другий – як набір звуків, який сам по собі викликає у людини реакцію.

Ономатопеїчна лексика, звісно, відрізняється у різних мовах, але такі відмінності лише частково пояснюються різницею фонологічних систем різних мов. Ще однією причиною такого розрізнення є соціокультурні особливості.

Кожна нація має свій власний погляд на Всесвіт, і кожна розвиває з власних передумов цілісний набір правила.

Поступово вони приймаються як найважливіша частина в житті людей, йде формування культури. Оскільки соціальне походження та географічна ситуація відрізняються від країни до нації або навіть від місця до країни місце в одній країні, культури різних народів мають більше відмінностей, менше схожості.

Проблема мови і культури стоїть у центрі уваги, в тому числі такої галузі науки як етнолінгвістики. Основою для дослідження культури в рамках етнолінгвістики поклав представник філософського напрямку в мовознавстві Вільгельм фон Гумбольдт, який розглядав цю проблему з точки зору зумовленості мовою відносин людини і навколишнього його дійсності. Основою етнолінгвістики вважається гіпотеза лінгвістичної відносності, сформульована Е. Сепіром і Б. Уорфом. Сепір і Уорф визнавали вплив мови на різні види діяльності людей в повсякденному житті.

Сутність гіпотези лінгвістичної відносності полягає в тому, що структура мови визначає структуру мислення. Відповідно до цієї гіпотези, те, як людина

пізнає дійсність, визначається мовою на якій “мислить” людина, тобто мова впливає на мислення, світогляд і поведінку людей.

Можна переховувати різні фактори, що вплинули на формування єврейської культури, та як наслідок, і мови іврит. Від географічних факторів, кліматичних умов та розташування країни Ізраїль до соціальних стосунків між людьми.

Наша робота присвячена вивченню ономапопеїчної лексики сучасної мови іврит з огляду на її структурні, семантичні та функціональні особливості.

Одна з ідей роботи– це пояснення використання особливої ономапопеїчної лексики відповідно до особливостей сучасної мови іврит. Частіше за все ономапопеїчною є лексика, що пов'язана з істотами або предметами (Балаж Г., 1989), тобто з джерелами звуку, що нас оточують, отже і з культурою в цілому, в нашому випадку, з культурою держави Ізраїль.

Актуальність обраної теми зумовлена широкою сферою використання, комунікативною значущістю та частотністю використання ономапопеїчної лексики в сучасній мові іврит.

Крім того, актуальність даного дослідження обумовлена недостатньою вивченістю даної категорії лексичних одиниць, в тому числі у їх структурно-семантичному та функціональному аспектах у мові іврит.

Мета дослідження полягає у комплексному дослідженні структурно-семантичних особливостей ономапопеїчної лексики та особливостей її функціонування у сучасній мові іврит.

Завдання:

- розглянути поняття ономапопеї в контексті фоносемантики
- проаналізувати різні джерела за темою “явище ономапопеї”
- знайти загальну класифікацію для ономапопеїчної лексики
- обґрунтувати методологічні засади нашого дослідження
- визначити структурні особливості ономапопеїчної лексики сучасної мови іврит
- дослідити словотвірний потенціал ономапопів

- з'ясувати семантичні особливості оноματοпеїчної лексики сучасної мови іврит
- розробити власну класифікацію оноματοпеїчної лексики у мові іврит
- дослідити особливості функціонування оноματοпеїчної лексики у сучасній мові іврит.

Об'єкт: оноματοпеїчна лексика сучасної мови іврит.

Предмет: структурно-семантичний та функціональний аспекти оноματοпеїчної лексики в сучасній мові іврит.

Матеріалом дослідження послуговувала вибірка оноματοпеїчної лексики зі статей з Академії мови іврит, дитячих віршів, літературних творів та Танаху.

Методи дослідження: теоретичні, тобто, аналіз літературних джерел, узагальнення та їх систематизація; описовий метод, вибіркового метод, який застосовувався при пошуку фактичного матеріалу з енциклопедичних та тлумачних джерел мови іврит, а також з художніх творів; класифікаційний (структурний) метод, що передбачав розкладання значення на найменші базові компоненти семантичного змісту слова – семи, зіставний метод; функціональний метод, що дав змогу виявити особливості функціонування оноματοпеїчної лексики сучасної мови іврит; статистичний метод.

Наукова новизна даної роботи полягає у обґрунтуванні теоретичних засад вивчення оноματοпеїчної лексики сучасної мови іврит, у комплексному різноаспектному аналізі оноματοпеїчної лексики як структурно-цілісного органічного складника лексичної системи сучасної мови іврит, в уточненні класифікації даної лексики.

Практичне значення одержаних результатів:

У результаті вивчення предмету дослідження було одержано результати, які можна використовувати:

- 1) у викладанні практичної мови іврит;
- 2) у лексикографічній та фразеографічній практиці;
- 3) у теорії та практиці перекладу.

Результати дослідження можуть бути використані у викладанні таких навчальних дисциплін: “Мова іврит” (розділи “Фонетика”, “Лексикологія”, “Граматика”), “Лексикологія мови іврит” (розділ “Звуконаслідування”).

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У **вступі** розкрито вибір теми, її актуальність, визначено мету, завдання, об’єкт та предмет дослідження, його практичне значення. У **першому розділі** здійснено розгляд теоретичних та методологічних засад дослідження ономатопеїчної лексики у сучасній лінгвістиці. **Другий розділ** присвячено структурі ономатопа в мові іврит, визначено морфологічні, семантичні особливості та роль ономатопеїчної лексики у сучасній мові іврит. У **третьому розділі** нашої роботи досліджено механізм функціонування ономатопеїчної лексики.

РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1. Поняття ономатопеї у фоносемантиці

Сучасна лінгвістика має антропоцентричну спрямованість, для неї є характерним прагнення до якомога повної й адекватної інтерпретації процесу мовного віддзеркалення уявлень людини, які формуються у залежності від типу перцептуального каналу отримання інформації. За даними п'яти модусів перцепції людина сприймає об'єкти і явища, що потрапляють до сфери її пізнання, а потім відображає своє сприйняття світу в мові шляхом комбінування звуків (Сундуева, 2011, с. 3).

Ономатопея – це явище творення слів через звуконаслідування; виникнення слів на основі фонетичного уподібнення немовним звукокомплексам (Сичинский, 2015, с. 195).

Основні поняття фоносемантики – звуконаслідування (ономатопея) та звукосимволізм. Ономатопея має закономірний, недовільний фонетично мотивований характер і є умовною вербальною імітацією звучань навколишнього світу (Богин, 1990 с. 25).

Значний внесок у дослідження зазначеної вище лінгвістичної категорії звукозображальності внесла нова область лінгвістики – фоносемантика (Разумовская, Фейтельберг, 2009, с. 79).

Як було згадано раніше, мова має зв'язок з культурою, більш точним твердженням буде те, що мова має зв'язок безпосередньо з людиною, а отже і з психологією. Тож, фоносемантика – наука, яка з'являється і стверджує себе на стику фонетики (за планом вираження), семантики (за планом змісту), лексикології (за сукупністю цих планів) і психології (теорія сприйняття).

Об'єктом вивчення фоносемантики є звукозображальна система мови в аспектах синхронії і діяронії.

Одним з важливих питань у лінгвістиці вважається питання щодо наявності або відсутності мотивованого зв'язку між звуковою формою та значенням лексичних одиниць. До найбільш відомих і значущих аргументів на підтримку визнання об'єктивно існуючого зв'язку між звуковими і семантичними комплексами одиниць мови відносяться такі лінгвістичні явища і категорії, як примарна мотивованість і звукозображальність, представлені в системі мови звуконаслідувальними (ономатопами) і звукосимволічними різновидами.

Слід підкреслити, що звукозображальні – це не тільки слова, що відчуються сучасними носіями мови як ті, що володіють фонетично вмотивованим зв'язком “між звуком і значенням”, а й слова, в яких цей зв'язок в ході мовної еволюції став затемнений, ослаблений і навіть на перший погляд повністю втрачений, але в яких за допомогою етимологічного аналізу (підкріпленого “Зовнішніми” даними типології) він все ж виявляється. (Воронин, 1982, с. 21).

У лінгвістиці існують деякі розбіжності щодо виокремлення одиниць ономатопейної лексики. Звуконаслідуваннями прийнято вважати слова визначеної частини мови, у деяких дослідженнях – і їхні похідні.

У тлумачних, діалектних та інших словниках ці слова зазвичай мають примітки. У дослідженнях із фоносемантики або психолінгвістики, як правило, такі факти мови розглядаються не за належністю їх до певної частини мови, а з позиції номінації, мотивованості і внутрішньої форми.

Отже, до ономатопів ми відносимо:

- одиниці, що являють собою звуконаслідування як частину мови;
- похідні від таких одиниць;
- деякі вигуки, що помічені в словниках спеціальними примітками;
- лексику, яка містить звукообраз, тобто образотворчо мотивовану;
- лексику, що втратила свій попередній звукообраз, але за умови етимологічного аналізу, відновлює його.

Спроби зв'язати звуковий (фонетичний) образ звуконаслідувального слова, або ономатопа, з характером звукового денотата присутній у багатьох авторів.

Однак питання фоносемантики полягає не в тому, щоб просто встановити зв'язок між звучанням ономатопа і його денотата, а в тому, щоб простежити, якими в першу чергу акустичними параметрами (характеристиками) звучання-денотата обумовлюється вибір того чи іншого типу фонем, що входять до складу ономатопа, з урахуванням того, яке психоакустичне (психофізіологічне) переломлення цих параметрів.

Будь-яка класифікація ономотопів, побудована без урахування (психо) акустичних характеристик різних типів денотатів, виявляється суб'єктивною і неповною. Тому фоносемантика звертається також до даних акустики та психоакустики (Воронін, 1982, с. 39).

Ми виділяємо п'ять основних параметрів звучань (за С.В. Вороніним):

Параметр I - висота (в широкому сенсі): в єдиному параметрі висоти звуку відображаються основна частота і спектр звуку (психоакустичного - власне висота звуку і тембр).

Параметр II - гучність; акустичний корелят гучності звуку - інтенсивність.

Параметр III - час: відповідно тимчасової характеристиці звуку можна поділити на миттєві (удари) і немиттєві (неудари).

Параметр IV - регулярність (періодичність коливань): за цим параметром помітні тони (тонові неудари) і шуми (шумові неудари).

Параметр V - дисонантність. В основі розрізнення серії імпульсів (або переривчастого шуму) і амплітудної модуляції (тону) лежить один і той же фізіологічний механізм

Категорія звукозображальності має універсальний статус і володіє як симетричними, загальними для всіх мов, характеристиками, так і специфічними характеристиками, властивими лише одній мові або групі мов, об'єднаних

переважно за генеалогічним принципом (Разумовская, Фейтельберг, 2009, с. 80).

Дослідження лінгвістів 50-80 рр. ХХ ст. таких, як Скалічка В., Будагов Р. доводять те, що звуконаслідування відіграло значну роль у походженні мови. Російський дослідник О.О. Реформатський, визнаючи звуконаслідування одним з перших способів утворення слів, зазначав, що не маючи мови, людина чула звуки природи і намагалася відтворювати ці звуки за допомогою свого мовного апарату.

Радянський дослідник О.І. Германович спрямував свої дослідження на вивчення морфологічних, синтаксичних та інтонаційних властивостей ономатопеїчної лексики як особливого класу слів, що вирізняється експресивністю й підвищеною емоційністю. О.І. Германович у своїй праці визначив відмінності між звуконаслідувальними лексичними елементами і вигуками, запропонував класифікацію ономатопеїчної лексики за семантичною ознакою, а також проаналізував особливості її функціонування у розмовному та художньому стилях (Германович, 1961, с. 643).

Далі розглянемо поняття мотивованість або мотивація.

Поняття мотивованість у мовознавстві трактують декількома шляхами, а саме як :

- 1) відповідність значення слова до його звучання;
- 2) структурно-семантична властивість слова; що дає змогу створити раціональні зв'язки між значенням та звуковою оболонкою слова на основі їх лексичної й структурної зіставленості;
- 3) співвідношення між внутрішньою формою та лексичним значенням мовних одиниць (Качан, Мацюк, Панько, 1994, с. 216).

Словотвірна мотивація - центральне поняття синхронного словотворення, оскільки основним предметом вивчення в синхронному словотворенні є мотивовані слова. Проблема довільності / обумовленості (мотивованості) знака обговорювалася ще в античності, але найбільш чітко і ясно вона була викладена Ф. де Соссюром.

Дослідники (В. Г. Гак, О.І. Блінова, А.Н. Тихонов та ін.) сходяться на думці, що мотивованих слів у мові набагато більше, ніж немотивованих, чим і визначається перш за все важливість і актуальність вивчення словотвірної мотивації. Словотвір - це, мабуть, єдиний з великих розділів мовознавства, в якому не утвердилося загальноприйнята термінологія для найбільш істотних понять - мотивація / похідність, мотивоване / похідне / утворене від ... і т.і.

Незважаючи на те, що традиція словотворчого вживання термінів мотивація, вмотивованість, мотивований і інших з таким же коренем, як уже говорилося, до Ф. де Соссюром і далі вже не переривалася, в русистиці, наприклад, довгий час вживалися тільки терміни “похідний, утворений від”.

При цьому найчастіше мали на увазі одночасно як синхронні зв'язки, так і реальне утворення слів. В славистиці термін мотивація і однокореневі терміни для позначення синхронних словотворчих зв'язків утвердилися після публікації книги М. Докуліла “*Tvoření slov v češtině. I. Teorie odvozování slov*” (1962). Надалі термін мотивація (словотворча мотивація) міцно увійшов у вжиток. З'явилися монографії, спеціально присвячені словотвірній мотивації.

Став використовуватися навіть термін мотивологія (Чанчина, 2007 с. 234).

З іншого боку, можна назвати ряд робіт, в яких використовуються обидва ряди термінів (мотивація і похідність), причому в значній частині цих робіт мотивованість розглядається як властивість похідних слів.

Опубліковану вперше в 1946 році статтю Г.О. Винокура можна вважати початком такого слововживання: “... є слова, що за структурою своєї складають цілком умовні позначення відповідних предметів дійсності, і слова, що складають в даному разі не цілком умовні, мотивовані позначення предметів дійсності, причому мотивованість цього роду позначень виражається у відносинах між значущими звуковими комплексами, що виявляються в самій структурі такого роду слів.”

Отже, можна визначити два типи слів: первинні, або непохідні, значення яких не мотивується іншим словом; та вторинні слова, або похідні, значення яких мотивується значенням іншого спільнокореневого слова.

Похідним називається слово, що утворене від іншого слова або на базі інших слів за існуючими у мові зразками (схемами), наприклад: лісовий ← ліс, сонний ← сон, читач ← читати, синіти ← синій.

Значення похідного слова завжди мотивується семантикою слова, від якого похідне слово утворене: читач ('людина, яка читає') ← читати, читачева ('яка належить читачу') ← читач. Слово, значення якого пояснюється (мотивується) іншим спільнокореневим словом, називається мотивованим, а слово, що пояснює (мотивує) значення першого, називається мотивуючим.

Ч.Ф. Хоккетт визначає мовну (лінгвістичну) універсалію як "деяку ознаку або властивість, характерну всім мовам або мові в цілому" (Хоккетт, 1970, с. 45). Лінгвістичні універсалії за своєю природою є узагальненими характеристиками властивостей і тенденцій одиниць будь-якої природної мови і розділяються всіма, хто говорить нею.

Вони складають найзагальніші (універсальні) закони лінгвістики. Лінгвістичні універсалії можуть належати до будь-якого рівня мови. Наявність універсалій на семантичному рівні була детально описана С. Ульманном.

За його словами, жодна мова не є повністю мотивованою або повністю немотивованою. Всі мови містять як мотивовані, так і немотивовані слова в різних пропорціях, які залежать від ряду факторів - етимологічних, мовних, культурних, соціальних. Наявність цих двох типів слів визначається як семантична універсалія (Ульманн, 1970, с.254).

С. Ульманн також виділяє три основні типи мотивованості слів:

1) морфологічна мотивованість, припускає створення нового слова з існуючих морфем; Тут є прямим зв'язком між лексичним значенням складових морфем, зразком їх розташування та значенням слова.

Морфологічно мотивовані слова - це слова, значення яких визначається значенням їх компонентів.

а) Якщо значення слова визначається значенням компонентів та структурним зразком, це повністю мотивовано: напр. בקבוק-ףא (що перекладається як пляшконіс, підвид китів. Окремо ж ці два слова перекладаються як плашка – בקבוק та ніс – ףא).

б) Якщо зв'язок між морфемним складом слова та його значенням довільний, це слово є немотивованим.

2) семантична мотивованість, до якої відносяться різні типи перенесення значень, ґрунтується на співіснуванні прямого та переносного значень того самого слова.

3) фонетична мотивованість, що означає, що звукова форма слова визначається його денотативним значенням. Існує два типи фонетичної мотивації: звуконаслідування та звукова символіка. Деякі лінгвісти стверджують, що звуки, що утворюють слово, можуть відображати або символізувати властивості предмета, на яке посилається слово, тобто вони можуть передбачати розмір, форму, швидкість, колір тощо. На думку С. Ульманна, на відміну від перших двох типів вмотивованості, третій тип, тобто фонетична вмотивованість є примарний, так як в цьому випадку фонетична (звукова) форма слова пов'язана з денотатом безпосередньо.

Дослідник також зазначає, що “між ономотопеїчними елементами різних мов (при всій їх умовності) часто спостерігається певна подібність” (Ульманн, 1970, с. 259). Така схожість звуконаслідувальних одиниць є проявом лінгвістичного універсалізму на рівнях фонетики і семантики, які можна в даному контексті об'єднати в самостійний фоносемантичний рівень.

За даними “Лінгвістичного енциклопедичного словника”, звуконаслідування визначається як закономірний і мимовільний фонетично мотивований зв'язок між фонемами слова і звуковою (акустичною) ознакою денотата (мотивом), що лежить в основі номінації (Лингвистический энциклопедический словарь, 1998, с. 165).

Незважаючи на численні спроби створити універсальну класифікацію звукозображальних (переважно звуконаслідувальних) явищ і розробити

методику аналізу даних явищ, в лінгвістиці і в близьких наукових областях досі не існує всеосяжного комплексного підходу, який би дозволив охопити різні аспекти звукозображальних явищ : фонетичних, акустичних, морфологічних, семантичних, етимологічних (Разумовская, Фейтельберг, 2009, с. 79).

1.2. Співвідношення явищ оноματοпеї та звукосимволізму

Оноματοпея- цей термін корінням йде у грецьку мову і походить від двох слів: “опома” - ім'я та “роіео” - роблю, творю, тобто словотворення або словотворчість. Цей термін описує явище творення слів через звуконаслідування, або науковою мовою: виникнення слів на основі фонетичного уподібнення немовним звукокомплексам (Сичинський, 2015, с. 195).

За словами Станіслава Вороніна (2004, с.5), “імітація звуку є природним і мимовільним фонетично мотивованим зв'язком між фонемами слова та покладеною в основу номінації звуковою (акустичною) ознакою денотата”.

Оноματοпея – процес формування слів, який має зв'язок з акустичним сприйняттям звуку, виданого живими або неживими об'єктами. Отже, ономатопи є граматичними класами незмінних слів, які служать для імітації звуків, що видають люди, тварини, предмети, та також звуки, які видаються в неживій природі.

Імітація звуку складається з двох видів, прямих (природних звуків) і непрямих (поєднання звуків у сусідніх словах у реченні, завдяки яким створюється певний звуковий образ).

Оноματοпеїчна лексика, як особливий різновид “зображувальних” слів, має підвищену образність, поетичну потенцію і часто використовується в поетичній формі, так як вона сприяє ритмізації і зміцненню “музичності” віршів.

Звуконаслідування і звукосимволізм досліджуються в зв'язку з проблемою мотивованості мовного знака, стилістики та поетики, теорії

дитячого мовлення, експериментальної психології, лінгвістичної типології, психолінгвістики. У 70-80 рр. 20 сторіччя звуко символізм розглядався і в рамках фоносемантики також, яка вивчає звукозображальну систему мови з просторових і часових позицій.

Звуко символізм (символіка звуку) - це закономірний, а не довільний, фонетично мотивований зв'язок між фонемами слова, де покладено в основу номінації незвукову (неакустичну) ознаку денотата (мотив) (Newman S, 1933, с. 57).

Найбільш детальну та вичерпну дефініцію звуко символізму ми знаходимо в монографії С. В. Вороніна "Основи фоносемантики". Автор зазначає, що "в основу номінації звуко символічних слів можуть бути покладені ознаки об'єктів, які сприймаються в будь-якій сенсорній модальності людини (зрозуміло, крім слуховий модальності: в цьому випадку мова йде вже про звуконаслідування): це можуть бути ознаки, одержувані через зір, нюх, смак, дотик, органічні відчуття".

Згідно з О. Есперсеном звукова форма звуко символічних слів позначає рух, зовнішній вигляд предмета, душевний стан (Jespersen, 1983, с. 292-303).

З таким же значенням, щодо символічного зв'язку звуків з розміром і формою денотатів, вживає термін "звуко символізм" і Л. Кампбел в дослідженні, присвяченому мові американських індіанців (Campbell, 1997, с. 226).

Також важливо зазначити, що існує фундаментальна відмінність між ономатопами та вигуком. Вигук – це слово, яке стовідсотково виражає, але не називає почуття, бажання, або стурбованість.

Таким чином, один і той самий вигук може виражати досить широкий спектр почуттів, які, іноді, можуть бути діаметрально протилежними, наприклад, радість і горе, обурення і захоплення і т.і. Найбільш очевидними прикладами є вигуки "γ" і "πκ".

Частіше за все ономотопеїчною є лексика, що пов'язана з істотами або предметами (Балаж, 1989, с. 367), тобто з джерелами звуку. Також, номінація звуко символічного слова залежить від ознаки об'єктів, що сприймаються в

будь-якій модальності людини, крім слухової (зір, смак, дотик, нюх, фізичні відчуття тощо).

Всім відомо, що вода з пляшки виливається зі звуками буль-буль (בב-בב). Стрілки годинники йдуть зі звуком тік-так (טיק-טק). Постріл з рушниці звучить як піф-паф. Продовжувати такий звуковий ряд можна до безкінечності.

Деякі з таких слів розвинулися і перетворилися в повноправні дієслова та іменники. Вода булькає (לבעבע), годинник – цокає (לטקטק), коти- нявкають (לגרגר), жаби- квакають (לקרקר) і т.д.

Дуже вагомою стороною звуконаслідувальної теорії походження мов є визнання існування природного зв'язку між звучанням і значенням лексеми. Хоча ця теорія неодноразово піддавалася критиці з боку противників, завжди справедливо зазначалося, що звуконаслідувальна теорія ігнорує вплив соціальних умов на виникнення мови. Лише у другій половині ХХ століття вчені довели, що звуконаслідування поряд з жестами грали першорядну роль в походженні мови (Лингвистический энциклопедический словарь, 1990, с. 685).

В. Скалічка в статті “Дослідження угорських звуконаслідувальних виразів” представляє ідею про багатоконпонентну ономапопею. Тобто, на думку вченого, існує чотири компонента звуконаслідування: акустичний, руховий, тілесний та емоційний.

Основоположними складовими звуконаслідування є акустичний і руховий компоненти. “Звук завжди виникає в результаті руху. Тому поняття руху завжди тісно пов'язане з поданням про звук” (Скалічка 1967, с. 291).

Тілесний компонент відповідає за нерозривний зв'язок звуку і руху, що представлені різними частинами тіла, наприклад, рот, руки, ноги. Емоційний же компонент надає певне своєрідність звуконаслідувальним одиницям, перетворюючи їх в живий елемент мови.

Ономапопеїчна лексика відрізняється у різних мовах, але такі відмінності лише частково пояснюються різницею фонологічних систем різних мов.

На перший погляд звуконаслідування з'являються як універсальні слова, однак той самий звук об'єктивної реальності може зображуватися в різних мовах зовсім різними звуками (наприклад, українські, російські качки кричать кря-кря, датські – гар-гар, французькі – couin-couin, а в інших країнах крик качки передається як gick-gack, har-har). Мотивованість звуконаслідувань таким чином є не абсолютною, не природною, а соціально зумовленою, відносною.

Звукосимволізм – закономірний, визначений, фонетично мотивований зв'язок між фонемами слова, що закладається в основу номінації незвукових ознак денотата. Звукосимволічні слова особливо часто позначають різні види руху, світові явища, форму, величину, віддаленість об'єктів, властивості їхньої поверхні, ходу, міміку, фізіологічний та емоційний стан людини й тварини.

Звукосимволізм передає звуки в умовній формі, яка не має з ними прямого зв'язку, тобто відображення звука в мові не схоже на його реальне звучання. Або ж за допомогою звукосимволізму передаються зовсім не звукові явища. У лінгвістиці прийнято поділяти звукосимволізм на:

- суб'єктивний – зв'язок між звуком і значенням у психіці людини;
- об'єктивний – зв'язок між звуком і значенням у словах мови.

Важливими компонентами, психофізичними основами звукосимволізму є синестезія та кінематика.

Синестезія – феномен сприйняття, який полягає в тому, що подразник при дії на відповідний орган чуття усупереч бажанню суб'єкта, викликає не лише відчуття, специфічне для цього органа чуття, а й одночасно додаткове відчуття чи уявлення, часто характерне для зовсім іншого органа чуття.

Кінематика – сукупність мимовільних рухів м'язів, що супроводжують відчуття та емоції (Лингвистический энциклопедический словарь, 1990, с. 221).

Отже, оноματοпея є першим рівнем системи звукозображальних засобів мови. Звуковий символізм як другий рівень цієї системи є набагато складнішим явищем, матеріальна основа якого донині залишається невизначеною.

Якщо схожість моделей будови звуконаслідувальних слів у всіх мовах світу можна пояснити спробами відтворити природній чи людський звук за допомогою артикуляційної бази людини на фонетико-фонологічному рівні відповідної мови так, що один природній звук буде подібно відтворюватися носіями різних мов, то схожість звукосимволічних основ у різних мовах світу не піддається такому логічному поясненню.

1.3. Дослідження ономаіопеї в європейському, вітчизняному та гебраїстичному мовознавстві

Вивчення явища ономаіопеї займає значне місце у розв'язанні надзвичайно важливих мовознавчих питань, зокрема проблеми мотивованості знака та походження мови. Отже, зацікавленість мовознавців цим мовним явищем є цілком закономірною та зрозумілою.

Лінгвістичній науці відомі декілька підходів до вивчення явища ономаіопеї. Це мовне явище викликає жваві дискусії й суперечки щодо його граматичного визначення та лексичного статусу.

Одні вчені схиляються до заперечення існування одиниць, мотивованих звуками, а інші, навпаки, намагаються довести не випадковість сполучення звуків у слові й на основі цього доходять серйозних висновків.

Частина сучасних дослідників такі, як Бюлер, Гумбольдт, Баллі розглядають ономаіопею в аспекті номінації. Крім того, ономаіопею розглядають як частину фоносемантичних виявів у мові (Воронін та Журавльов), а також як один із засобів утворення нових коренів (Газов Гинзберг, 1965, с. 60).

За спостереженнями С.В. Вороніна, звуконаслідування або ономаіопея — це закономірний, недовільний фонетично мотивований зв'язок між фонемами слова та звуковою (акустичною) ознакою денотата (мотивом), що лежить в основі номінації (Воронин, 1982, с. 16), умовна словесна імітація звуків навколишнього світу засобами певної мови (Воронин, 1990, с. 25).

Досліджуючи фонетичну вмотивованість слова, В. В. Левицький наголошує, що те саме звучання передається у різних мовах подібним, проте не ідентичним набором фонем (Левицький, 2012, с. 297). З огляду на це, особливості відтворення онома топів оригіналу засобами мови-сприймача постають як цікавий матеріал для лінгвістичного дослідження.

У слов'янському мовознавстві по-різному визначають статус онома топейчних слів. Так, О.О. Потебня (1999) називає цю категорію слів усіченими дієслівними формами. В.В. Виноградов (1972) кваліфікує вказані мовні одиниці як дієслівно-вигукові форми раптового виду. Л.В. Щерба і О.І. Германович окремо в різний час доводять, що немає підстав відносити звуконаслідування до вигуків (Щерба, 1957, с. 67; Германович, 1961, с. 188).

Деякі лінгвісти чітко розмежовують звуконаслідувальні слова і вигуки, виокремлюючи низку ознак: специфіка семантики, звукова мотивованість їхніх значень, ізолюваність у реченні. Проте вони позбавляють звуконаслідування належності до будь-якої частини мови, говорячи про їх роль як специфічних “заступників” дієслів та іменників (Тишина, 2010, с. 27).

Комплексний аналіз особливостей дитячого мовлення в німецькомовних дітей знаходимо в дослідженні І.П. Амзаракової (2005). У своїй докторській дисертації авторка доходить висновку, що використання вигуків і звуконаслідувальної лексики є надзвичайно характерним явищем для мовлення дітей молодшого віку через властивості цих лексем посилювати емоційний вплив.

Багато робіт вчених присвячено також саме класифікації онома топейчної лексики.

Так, у 1969 г. була запропонована класифікація онома топів по співвідношенню їх з денотатом. Побудована спочатку на матеріалі англійської мови, ця класифікація виявилася принципово застосовна до розгляду онома топей в інших мовах, до того ж не тільки споріднених, але і неспоріднених.

Наразі можна з упевненістю говорити про те, що запропонована в 1969 році та уточнена в ході подальших досліджень класифікація ономатоїв є універсальною класифікацією. Ця класифікація дозволила приступити до розробки фоносемантичної типології (типології звукозображальних систем), фоносемантичної універсології, до виявлення фоносемантичних (звукозображальних) універсалій (Воронин, 1982, с. 45).

Класифікація ономотопеїчної лексики:

1. Ономотопеїчна лексика, що позначає лінгвофонації (є декілька підгруп: а) споживання їжі та напоїв, б) вираження емоцій в) звуки людського тіла)
2. Ономотопеїчна лексика, що позначає зоофонації (тут також є підгрупи: а) звуки, що виробляють птахи, б) звуки диких тварин, в) звуки домашніх тварин, г) звуки комах)
3. Ономотопеїчна лексика, що означає натурофонації (звуки природних явищ, таких як грім, вітер, звуки дощу, морської хвилі тощо)
4. Ономотопеїчна лексика, що позначає технофонації.

Така класифікація є найпростішою та виробленою з огляду на те, ким в природі ці звуки виробляються, тобто хто або що є джерелом звуку.

Відомі також такі підходи до класифікації ономотопів, як: екстралінгвістичні (по звуковому образу, та інтралінгвістичні (за лексичним значенням).

О.В. Тишина об'єднує в своїй типології дані способи класифікації, виділяючи чотири групи ономотопів:

- 1) звуконаслідування, близькі до вигуків (кукуруіку, хі-хі, ням-ням, ква-ква, ам);
- 2) лексікалізовані ономотопи, мотивовані одиницями першої групи (каркати, хрюкати, хрюша, квакати, зозуля, хапнути, стукнути);
- 3) ономотопи, що усвідомлюються носіями мови лише на інтуїтивному рівні за рахунок часткового відтворення звукообразу або формальних

показників звуконаслідування (деренчати, бризкати, балаболити, тараторити, шарудіти);

4) звуконаслідувальні слова, що втратили свій первісний звуковий образ (скеля, щілина, синиця і тд) (Тишина, 2010, с. 183).

В межах такої класифікації для зручності буде доречним замінити поняття “групи” на “рівні”. Таким чином, отримуємо ономотопи першого рівня, другого рівня і так далі відповідно, причому перший рівень набагато ближче до вихідних звуків живої і неживої природи, ніж четвертий.

Так, наприклад, відповідно до цієї класифікації при аналізі первинних і вторинних автономних номінацій сміху в мові можливо зробити наступні висновки: первинні номінації сміху, що виникли внаслідок імітації звуків (сміху) людини відносяться до ономотопів третього рівня.

За класифікацією С.В. Вороніна, ономотопи діляться на три класи (за структурою), а також на типи всередині кожного класу:

1. Інстанти (удари);
2. континуанти (неудари);
3. фреквентативи (дисонанси).

Інстанти мають загальну модель утворення:

- “проривний приголосний + короткий голосний + проривний приголосний”.

По висоті та інтенсивності голосного розрізняють миттєві шумові інстанти і тоношумові удари. Останні часто мають в своєму складі сонорний приголосний і можуть позначати звукові явища, що характеризують булькання, ляскання.

Континуанти, або неудари, завжди мають в основі інтенсивний кореневий голосний. За типами, що входять до складу моделі фрикативного приголосного розрізняють:

1. Тонові континуанти, в будові яких відсутній шумовий елемент. Такі типи звучання вводять звуки бекання, мукання, гудіння.

2. Тonoшумові неударі, що використовуються для позначення шумового неудару, наприклад, дзижчання.

3. Чисто шумові, в складі яких є глухий фрикативний приголосний. Такі одиниці позначають рух повітря, шепіт, шипіння, свист, шелест, рух води. Іншими словами, даний вид звуконаслідувальних слів передає шум.

Фреквентативи, або дисонанси, позначають швидку послідовність ударів. Фонетичним корелятом дисонансу є вібрент / r /. В даній групі також розрізняють кілька типів звучань:

1. Чисті фреквентативи, денотатом яких є тріскучий звук, гуркіт, стрекотіння.

2. Фреквентативи квазіінстанти можуть будуватися за моделлю інстантів. Найчастіше вони служать для позначення швидкої послідовності ударів, швидкого чергування ударів. Звуковий ефект квазіінстантів спрямований на підвищене роздратування слуху. Дані типи вводять звуки розривання матерії, розламування твердого тіла, дряпання.

3. Квазіконтінуанти, які в свою чергу поділяються на

- тонові (передають шум моря, дряпання);
- тоношумові (позначають шипіння, потріскування);
- чисто шумові (передають шурхіт і човгання).

Біфонемічні елементи на основі багатьох трифонемних розростань часто відтворюють природний звук, вони відображають оноματοпею (Lipiński 1997, с. 207-214).

Ось яким чином може з'являтися третя літера кореня:

- а) редуплікація другої фонемі або двох основних фонем;
- б) приєднання соноранта групи / ʀ, ɳ, ʙ, ʟ /;
- в) приєднання довгих голосних, представлених у деяких формах парадигми через / ɨ, ɨ' /;
- г) приєднання гортанної літери / ʕ / як 3 кореневої.

1.4. Специфіка дослідження ономапопеїчної лексики сучасної мови іврит

Майже у всіх сучасних мовах, у тому числі в івриті, функціонують лексеми, походження яких має звуконаслідувальний характер. Варто зазначити, що мова іврит надзвичайно цікава щодо дослідження явища ономапопеї.

Ономапопея виявляється буквально в усіх мовах світу, вона постає як мовна універсалія. Як зазначає А. Росетті, походження ономапопеї необхідно шукати в притаманній усім мовам внутрішній тенденції встановити зв'язок між об'єктами природи і надати мові безпосереднього характеру (Росетті, 1962 с. 91).

Спираючись на досвід попередників, що досліджували ономапопею, пропонуємо визначати це мовне явище так: ономапопея — це явище образотворчої мотивованості мовного знака, а також сукупність фактів його вияву. Одиничний мовний факт вияву образотворчої мотивованості називаємо ономапопом.

Термін “звуконаслідування” ми використовуємо як додатковий, і він синонімічний термінам “ономапопея” і “ономапоп” у зв'язку з традиційним його використанням у вітчизняній та європейській лінгвістиці.

До ономапопів ми відносимо:

- одиниці, що являють собою звуконаслідування як частину мови;
- похідні від таких одиниць;
- деякі вигуки, що помічені в словниках спеціальними примітками;
- лексику, яка містить звукообраз, тобто образотворчо мотивовану;
- лексику, що втратила свій попередній звукообраз, але за умови етимологічного аналізу, відновлює його.

Звукосимволічна схожість між різними мовами не залежить від їхньої генетичної спорідненості. Тож звуконаслідування мають універсальний характер, фоносемантичні закони є дієвими для всіх мов.

У теоретичному плані лексичний пласт звуконаслідувань привертає увагу через наявність низки ознак, які виокремлюють його в окремий лексичний клас,

при цьому далеко не обмежений словами на позначення наслідування звукових явищ позамовної реальності, але й такий, до складу якого входить мовне зображення зорових та інших сенсорних відчуттів, динамічних станів, психологічних, емоційних та інших характеристик людини.

Ономатопеїчна лексика, винятково широко представлена в мові іврит саме в межах поняття звуконаслідувальних та звукообразних слів, але й досі не була предметом детального дослідження в гєбраїстичному мовознавстві.

Звуконаслідувальні слова в системі частин мови є особливими, самостійними розрядами слів. Тобто до уваги ми беремо ті звуконаслідувальні слова, що вже увійшли в мовну систему і стали фактом мови. Також, 2–х літерні та 3–х літерні корені ономатопів в івриті, що вийшли за рамки простого звуконаслідування, та перейшли у різні частини мови.

У сучасній лінгвістиці вивчення ономатопеїчної лексики здійснюється в синхронічному аспекті на матеріалі різних мов.

Наукові праці охоплюють дослідження як окремих лексико-семантичних груп, так і великих лексичних сукупностей — лексичних галузей. Крім традиційних структурно-семантичних описових досліджень ономатопеїчної лексики, в останні роки сформувалися три значних і популярних напрями дослідження ономатопеїчної лексики:

— діахронічні дослідження особливостей становлення й розвитку ономатопеїчної лексики, що може бути в подальшому використано для визначення провідних тенденцій структурного і семантичного розвитку ономатопеї як основи її впорядкування, класифікації й, відповідно, удосконалення (Тишина, 2010, Толстая, 1971);

— порівняльні дослідження ономатопеїчної лексики низки мов (у першу чергу, найпоширеніших), що може бути використано для виявлення національних особливостей розвитку цієї лексичної галузі (Айвазова, 2011, Афанасьєв, 1984, Лапкина, 1979);

— функційні дослідження як ономатопеїчної лексики, так і окремих ономатопів зі встановленням особливостей їх функціонування в різних сферах

комунікації (у розмовно-побутовому стилі, художніх текстах тощо) (Алиева, 1997, Титова, 2006).

Сучасна гебраїстична лінгвістика дуже мало займалася чіткими критеріями виокремлення, визначення ономатопеїчної лексики, та загалом цією темою.

Відомий сучасний вчений–семітолог Кірчук П. І. займався дослідженням ономатопеї в мові іврит.

За прикладами інших мов, у складі ономатопеїчної лексики сучасної мови іврит можна виокремити дві семантичні групи — образонаслідувальні слова, які імітують рух і зовнішній вид предмета, і звуконаслідувальні слова, що імітують звуки людей, тварин тощо.

Так, звуконаслідувальні слова — це слова, які передають звук: звуки тварин, предметів, явищ природи і т.ін. Тобто це звуконаслідувальна лексика з так званим акустичним денотатом. А образонаслідувальні слова — це ті, що передають образ, звучання і вид дії, тобто вони є звукосимволічними словами з неакустичним денотатом.

З огляду на те, що звуконаслідування носить умовний характер, образонаслідувальні слова, за деякими винятками, можуть переходити в звуконаслідувальні. Образонаслідувальні слова у своєму звучанні умовно відтворюють слухові враження, копіюють рухові образи або передають смакові, дотикові, нюхові і більш складні внутрішні відчуття.

Звуковій символіці у звуконаслідувальних словах властивий інший характер, ніж в образонаслідувальних. Звуконаслідувальне слово власним звучанням відтворює звук . Тоді як образонаслідувальні слова мають своєрідну звукову структуру і схильні до таких явищ, як чергування звуків, наприклад, або повторення основ.

Повернемося до того, що в івриті ономатопеїчна лексика утворюється як і всі інші слова з основного 2–х буквенного або 3–х буквенного кореня. Звуконаслідувальні та образонаслідувальні слова утворюються різними способами: чергуванням голосних і приголосних звуків, шляхом повтору.

Найбільш ваговою рисою структурної подібності ономатоїв у різних мовах світу є значна кількість редулькованих форм в ономатоївній системі. Цей лінгвістичний феномен постає як загальна характеристика структури ономатоїв у міжмовному плані, в івриті він також є основним для явища ономатоїв.

Труднощі й ускладнення виникають тоді, коли формальні ознаки одиниці важко диференціювати за іншими ознаками, крім семантичних. З огляду на те, що від цієї процедури залежить результат усього дослідження, варто приділити їй окрему увагу.

У теоретичних роботах сучасної лінгвістики сформульовано 6 вимог до категоризації і групування якісних ознак для проведення інвентаризації лексичних одиниць:

1. Будь-яка класифікація (категоризація) повинна бути чітко співвіднесена з метою й завданнями дослідження.
2. Перелік отриманих категорій, ознак має бути максимально повним і вичерпним, тобто він повинен охоплювати всі можливі одиниці аналізу.
3. Категорії мають бути незалежними одна від одної.
4. В основі класифікації повинен бути той самий принцип.
5. Усі виокремлені категорії мають бути чітко й однозначно визначені (Левицький, 2012, с. 312).

Висновки до Розділу I:

1. Фоносемантика — досить давня наука, ставлення до якої протягом її існування було неоднозначним. Її головний принцип, що стосується мотивованості звукової одиниці, а отже й правомірності явища звукового символізму, неодноразово ставився під сумнів, але зараз цей принцип вважається дієвим та науковим. Проте продовжуються наукові дискусії щодо універсальності й національності явища звукового символізму.

2. Звукосимволізм разом із звуконаслідувальною системою входить до складу звукозображувальної системи мови. Явище звукового символізму універсальне й інтернаціональне.

Висока продуктивність звукосимволічних основ, їх емотивна забарвленість дає змогу говорити про лінгвістичне й культурне значення слів із звукосимволічним компонентом і включити їх до матеріалу дослідження.

3. Вивчення явища звуконаслідування має велике значення для розв'язання багатьох проблем мовознавства, а саме: формування мови, її походження, мотивованість мовного знаку, характер зв'язку між поняттям і словом та ін. Також звуконаслідування охоплює не тільки імітацію звукових образів, але й передає мовне зображення зорових та інших сенсорних відчуттів, динамічних станів, психологічних, емоційних та інших характеристик людини.

4. Дослідженнями оноματοпеїчної лексики займалися багато вчених. Але саме у гербаїстичному мовознавстві є дуже мало робіт присвячених явищу оноματοпеї.

РОЗДІЛ П СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ МОВИ ІВРИТ

2.1. Структура ономатопа в мові іврит

Ми вважаємо актуальним та важливим розглянути структурно-семантичний та функціональний аспекти ономатопеїчної лексики у сучасній мові іврит.

Якби ономотопа була характерною лише для ранньої стадії особливо старих мов, ми очікували б побачити її у біблійному івриті, але не в сучасній мові іврит, якби це було типово лише для дитячої мови, явище ономатопеї не мало б істотного впливу на граматичні та лексичні структури всієї мови, якби воно відображало лише емоційне, усне та спонтанне наслідування звуків, виявлених у тривіальних ситуаціях, ми очікували б, що воно відсутнє у граматиці та у високо систематизованому, символічному, контекстно-незалежному спілкуванні загалом.

Однак жодне з цих очікувань не виправдовується: як інтонація - просодія, дексіс та іконічність, так і ономотопа зустрічається у всіх мовах, і мова іврит не виключення. Крім того, саме у їх граматиці та на всіх їх діахронічних стадіях, синхронічному використанні та стилістичних реєстрах (Kirtchuk, 2011, с.2).

Взагалі, одним із перших до питання вивчення структури ономатопа звернувся лінгвіст М.І. Ашмарін ще в 1928 році. Розглядаючи прості частини мімем чуваської мови, він виокремив з-поміж них клас елементів, які він називає “виокремлювачами” (Ашмарин, 1994–2000, с. 146). Загалом у дослідженнях авторів у сфері ономатопеїчної лексики простежується основна думка про стійкість структурних характеристик ономотопів, їх об’єктивному підпорядкуванню певним законам (Воронин, 1982; Шляхова, 2003).

Іврит відображає явище ономапопеї від найдавніших днів до нашого часу (Hogowitz, 1960, с. 220). Ономапопея впливає на івритську лексику та граматику глибоко, широко та послідовно.

Для того, щоб показати цей вплив, необхідно зробити короткий вступ до кореневої системи сучасної мови іврит.

Трилітеральна (трифонема, 3P) структура семітського кореня, задумана арабськими граmaticами та застосована до івриту Єгудою Хаюджем (10 століття н.е.), збирає всі корені в єдину схему та додає третій приголосний. Але виникає також інша думка, що насправді в івритському корені присутні лише два чи навіть один приголосний.

Точку зору, згідно з якою єврейські корені мають біфонемний (2P) початок, запропонували Лейбніц, Гезеніус, Кеніг, Галеві-Гурвіц, Діаконов (Kirtchuk, 2007, с. 36).

Різні фонематичні процеси використовуються для розширення 2P коренів, модуляції їх основного значення та обмеження їх застосування до певного контексту чи поля.

До таких процесів належать:

а) редуплікація другої фонемі або двох основних фонем;

Нагрівати, схвилювати – לחמם (ח.מ.מ.)

Я не могла його зігріти, а тепер він горить. – לא יכולתי לחמם אותו ועכשיו הוא קודח.

Накрапати, крапати – לטפטף (פ.ט.פ.ט.)

Він крапнув пару крапель у мій напій. – הוא טפטף כמה טיפות לתוך המשקה שלי.

б) приєднання соноранта групи / ל, מ, ר, נ /;

Крапати, покриватися – לנטוף (פ.ט.נ.)

З мене почав крапати холодний піт. – אני מתחילה לנטוף מזיעה קרה.

Протікати, капати – לדלוף (פ.ל.ד.)

Добре, але треба робити це скоріше, тому що труба може протікти ще більше.

– אוקיי, אבל מוטב שנעשה את זה בהקדם כי הינור עלול לדלוף.

в) приєднання довгих голосних, представлених у деяких формах парадигми через / ו, י /;

г) приєднання гортанної літери /ה/ як 3 кореневої.

Плакати – (ל.כ.ה) לבכות

Ти розумієш, що цей чоловік плакав у нашій квартирі вже тричі?

– את מבינה שהאדם הזה בכה בדירתנו שלוש פעמים? –

Також задля утворення онматопеїчної лексики може використовуватися просто запозичення.

Оскільки біфонемні елементи на основі багатьох трифонемних розростань часто відтворюють природний звук, вони відображають онматопею (Lipiński 1997, с. 207-214).

У нашій роботі було зібрано різні приклади онматопеїчної лексики сучасної мови іврит і це допомогло нам провести аналіз, визначити найчастіші шляхи творення онматопеїчної лексики, зробити класифікації.

Почнемо з основної частини структури онматопа в івриті – з кореня. Загально відомо, що майже в усіх мовах світу основним обов'язковим складником слова є корінь, який виражає його лексичного значення.

С.В. Воронін у своїх працях також звертає увагу на складну словотвірну структуру кореня онматопа (Воронін, 2003, с. 200).

На думку Г. Рамстеда, онматопеїчні слова мають певний фонетичний обрис: вони здебільшого становлять собою редуplikовані утворення, що складаються з одного, двох, зрідка трьох складів (Рамстед, 1951, с. 207).

Як було зазначено у нашій роботі раніше, найбільш вагомою рисою структурної подібності онматопів у різних мовах світу є значна кількість редуplikованих форм в онматопеїчній системі.

Повтор, або редупликація – одне з найпоширеніших мовних явищ і водночас одна з яскравих рис аглютинативних мов загалом (Кшановський, 2011, с. 72).

Цей лінгвістичний феномен постає як загальна характеристика структури онматопів у міжмовному плані. За допомогою редупликації слово набуває нового відтінку значення.

Можна виокремити декілька видів редупликації:

Редуплікативна форма оноματοпєїчних слів з частковим подвоєнням, коли відбувається редуплікація однієї літери кореня, наприклад, крутити, оточити – (ב.ב.ס) לסובב де подвоюється тільки 2 коренева літера.

Смерть **оточує** тебе... все більше і більше. – המוות סובב אותך... ועוד יגיע בהמשך. –

Форма слова з подвоєнням однакових складів. Цей різновид утворюється за допомогою повного подвоєння основи, наприклад:

Боятися, труситися – לשקשק (ש.ק.ש.ק)

– היא בבית... קצת משקשקת עדיין, אבל מי יכול להאשים אותה? –

Вона вдома... трохи **налякана** (труситься від страху), але хто буде її звинувачувати?

Розтринькати, марнувати, витратити – לבזבז (ב.ז.ב.ז)

– כשה אתה זקן כמוני, אסור לך לבזבז אפילו דקה. –

Коли ти так само старий як я, ти можеш **марнувати** ні хвилини.

Шарудіти – לרשרש (ר.ש.ר.ש)

Але щось **зашаруділо** на підлозі... – אבל משהו רשרש על הרצפה... –

Бубоніти, бурмотіти – למלמל (מ.ל.מ.ל)

Ти не можеш просто так бурмотіти дурниці. – אתה לא יכול סתם למלמל שטויות. –

Погіршуватися, котитися донизу – לדרדר (ד.ר.ד.ר)

– יש לך בישרון מיוחד לדרדר את המצבים. –

В тебе є талант “**погіршувати становище**” (знаходити собі проблеми).

Також треба сказати, що вимова з часом може змінюватися, іноді втрачаючи оригінальний звук, призначений для цього слова. Та через це корінь, що позначав яскравовиражені звуконаслідування може втрачати своє оригінальне звучання.

Наприклад, слова ציפור і שיר спочатку вимовлялися з характерним свистом, що супроводжувався вібрацією, імітуючи такі звуки, що чути від птахів. Але звучання літер צד"י та ש"ן змінилося до сьогодні, і оригінальний звук у них більше не впізнається.

Зміна вимови літер כפ"ד на африкат, якщо вони стоять після голосної (або після приголосної, що перешкоджає голосну) призводить до втрати оригінального звуку.

Наприклад, Танахічне слово דלל та, навіть, дієслово פטט втрачають свій початковий звук через зміну вимови літери פ"פ. Послаблюється губно–зубний глухий африкат (африкат–тобто не твердий, як у פ"פ з дагешем, глухий– не дзвінкий як פ"בי).

Отже, як ми вже згадували, майже в усіх мовах світу основним складником слова є корінь, що виступає виразником лексичного значення. В івриті його складають дві основні літери, що далі можуть бути редулькованими, або до яких додається ще одна або дві літери кореня.

2.2. Семантичні особливості оноματοпа в мові іврит

Оноματοпея відрізняється від звичайної не лише своїми формально-граматичними особливостями, але й семантикою. Звичайна лексика за винятком власних імен і власних займенників, означає поняття, натомість звуконаслідувальні та образонаслідувальні слова позначають образ предмета (Цыдыпов, 2015, с. 31).

Слова, що позначають поняття, образи, завжди розкладені на окремі складники: на річ, її якість, діяльність та ін. Натомість в оноματοпеїчній лексиці образи виражаються так, як вони представлені в нашій чуттєвій уяві.

Адже оноματοпея не обмежується тільки позначенням наслідування звукових явищ позамовної реальності, але є й таким явищем, до складу якого входить мовне зображення зорових та інших сенсорних відчуттів, динамічних станів, психологічних, емоційних та інших характеристик людини.

Отже, оноματοпеїчна лексика сучасної мови іврит слугує для номінації різноманітних зорових та образних уявлень (якостей), отриманих унаслідок слухового, зорового та чуттєвого сприйняття.

Ономатопейчна лексика означає поняття й уявлення, найбільш тісно пов'язані з безпосередніми зоровими, слуховими, дотиковими враженнями й душевними переживаннями.

Порівняно з іншими розрядами слів така лексика має найменшу узагальненість й абстрактність. Вона віддзеркалює в мовленні конкретно-образні характеристики предметів і дій, що надаються безпосередньо нашими органами відчуттів. Така лексика має властивість змальовувати дії предметів або предмет у дії (Аврорин, 1975, с. 156).

Існує загальний для всіх визначень природи ономатопейчної лексики факт – що протягом багатьох років у лінгвістиці склалося твердження, відповідно до якого звуконаслідувальні й образонаслідувальні слова пов'язані з чуттєвою сходинкою пізнання.

Такі слова відображають образ предмета, дають його картинку, уявлення про нього. Саме з цим пов'язане їх переважне використання в художній літературі й живому повсякденному мовленні (Цыдыпов, 2015, с. 3).

Наприклад, цвіркун називається צרצר [ʒraʒar] через звук צרצור [ʒirʒur], який він видає.

Слово בקבוקים [bakbuqim] пляшки - це ономатопея, яка передає звук рідини, що виливається з пляшки. Тобто, цей звук передається за допомогою поєднання приголосних літер בק.

Шльопанці називаються כפכפ (כפכפים) [kaḫkaḫ] через звук, який вони видають у процесі пересування людини.

Слова ציפור, ציוץ обидва позначають звичні звучання пташиних голосів, “ציפ” [ʒip] та “צוויץ” [ʒwiʒ].

Беручи за основу поняття ономатопеї – як явища творення слів через звуконаслідування; виникнення слів на основі фонетичного уподібнення немовним звукокомплексам (Сичинський, 2015, с. 195), ми приходимо до висновку, що ономатопея в івриті може не тільки передавати звуки живої та неживої за допомогою слів, а й описувати власне визначені дії, наштотхувати слухача на розуміння образів через почутий звук.

Поєднання приголосних літер, корінь івритського слова утворений з них, (b/p - z/s) ס-ז+פ-ב описує стрімкий рух:

Грабувати, мародерствувати (це завжди виходить різкі рухи, щось відбувається швидко та різко) – (לבזוז) ז.ז.ז

Керівництво компанії розграбувало пенсійний фонд.

– בכירי החברה בזזו את קרן הפנסיה.

Сокіл (літає швидко та стрімко) – בז

Ми сподіваємося на тебе, юний сокіл.

– אנחנו תולים בכך תקוות גדולות בז צעיר.

Насмішка (швидко кинуте кимось хіхікання), зневага – בזז

Принизливий– це слово, що виражає зневагу, несхвалення.

– מזלזל היא מילה שמביעה בזז או מורת רוח.

Розтратити (“смітити”, розкинути (грошима)) – (לבזבז) ז.ב.ז

В нас є більше, ніж ми колись зможемо розтратити.

– יש לנו יותר מכפי שנוכל לבזבז.

Спішити – (לפוז) ז.פ.ז, (לחפוז) ז.פ.ח

Спішити... вони не сказали як довго вони будуть, сер...

– לחפוז, הם לא אמרו כמה זמן ייקח להם...

Легковажність, поспіх – פחז

“Стрімкий як вода” – פחז כמים.

Також може бути смінено порядок розташування кореневих літер, наприклад (s-b, b) ס+ב

Кружляти, обертатися – (לסבוב) סבב

Тобі треба краще рухати (кружляти) бедрами, Дінгл.

– את צריכה לסובב את המותניים יותר טוב, דינגל.

Або схожі за звучанням поєднання літер (ş- p̄) פ+צ

Приклад з дитячого вірша, перекладеного на іврит.

המצב הוא לא אצוב,

בכדור הלך לצוף.

“Тише, Танечка, не плачь:

Не утонет в речке мяч.”

Дослівно: ситуація не така сумна, м'яч випливе (спливе).

Слово לצוף (פ.ו.צ) позначає також стрімкий рух.

Поєднання літер (b/p - h/'/w) ב-פ+ע-ה-ו дає образне значення пружинний / киплячий / надувний. Для прикладу візьмемо наступні слова:

Пухир – בועה

Тільки це не пухир, але думай про нього як про пухир.

רק שזו לא בועה אבל תחשוב שכן. –

Булькати, пускати бульбашки – לבעבע (ב.ע.ב.ע)

Коли це перестане булькати. – ברגע שזה יפסיק לבעבע. –

Горіти – לבעור (ב.ע.ר)

Хоча свічка горить в моєму домі, вдома нікого немає.

למרות שהנר בוער בביתי אין אף אחד בבית. –

Витікати, бити ключем – לנבע (נ.ב.ע)

Твій гнів витікає незрозуміло з чого. – הכעס שלך נבע ממהו בלתי מובן. –

Корені з приголосних (p/b - k/q) כ-ק, ב-פ позначають вибух або дуже сильний, швидкий рух назовні (включаючи рідину або газ), що перемішується, тече, періодично дме, крутить)

Плакати – לבכות (ב.כ.ה)

Я почала плакати і, можу поклястися, йому було весело.

התחלתי לבכות ויכולתי להישבע שנראה שהוא נהנה. –

Плач – בכי

Я сказала їм, я чула плач. – אמרתי להם ששמעתי בכי. –

Глибина, безодня, бурхлива вода – נבך

Чи знаєте ви яка там безодня? – אתם יודעים איזה נבך שם? –

Сочитися – לפכות (פ.כ.ה)

Це було так смачно, сік так і сочився з фруктів. – זה היה טעים מאוד, מיץ פיכה מפירות. –

Витікати, дзюрчати – לפכפך (פ.כ.פ.כ)

Сюди подавалася джерельна кришталева вода з албанських гір.

וכאן פכפך מעיין מים זכים מגבעות אלבניות. –

Сосуд для олії (рух рідини назовні з цього предмету) – פך

Ти приніс олію в трьох сосудах. – הבאת שמן בשלושה פכים.

Перевернутися, обернутися (стрімкий рух) – להפוך (ה.פ.כ)

Не дозволь своїй ненависті обернути тебе в того, ким тим не являєшся.

– אל תתן לשנאתך ממני להפוך אותך למשהו שאתה לא.

Русло, канал (місце з напрямленим рухом води) – אפיק

Русло ріки проходить через всю територію країни.

– אפיק הנהר עובר דרך כל רחבי המדינה.

Відкривати, розкривати (наприклад, очі) – לפקוח (ה.ק.ח)

Він може як закрити тобі очі, так і відкрити їх.

– הוא יכול לעצום את ענייך או לפקוח אותן.

Випаровуватися, танути – לפוג (פ.ו.ג)

Як знак того, що час тане... – כסימן שהזמן עומד לפוג.

Приголосні (p/b - s) פ-ב+צ у корені позначають сплеск / розрив:

Вибух – פיצוץ, מפץ, פצץ

Сумна правда в тому, що був ще один вибух в атланті.

– האמת המצערת היא שהיה פיצוץ נוסף באטלנטה.

Бомба – פצצה

Як бомба, як всі вважають, яка ось–ось вибухне.

– כמו איזו פצצה שכולם חושבים שאמורה להתפוצץ.

Розповсюджуватися – לפוץ (פ.ו.צ)

Це розповсюдиться по всьому світу дуже швидко.

– זה יפוץ בכל העולם מהר מאוד.

Розбивати вщент – לנפץ (נ.פ.ץ), לפצץ (פ.צ.צ)

Він може зруйнувати стіну силою думки, але не може збити це?

– הוא יכול לנפץ קיר בעזרת המחשבות שלו אבל הוא לא יכול לעשות את זה?

Розкривання рота – לפצות (פ.צ.ה), לפצוח (ה.צ.ח)

Чому мені здається, що ти збираєшся зараз заспівати?

– למה יש לי הרגשה שאת עומדת לפצוח בשירה?

Розділяти, розщеплювати – לפצל (פ.צ.ל)

Той водоспад навесні лився бурхливо, шумів.

מפל מים ההוא שצף, רעש באביב. –

Корені слів, що складаються з приголосних (k/q/h - t/t) ט-ת-ה-ק-כ описують розділення на дрібні частини, або в деяких випадках навпаки, збирання до купи чогось дрібного:

Подрібнювати – (כ.ת.ח) לכתות

“І перекують мечі свої на орала...” – “וכתתו חרבותם לאתים...”

Дробити, товкти – (כ.ת.ש) לכתוש

Чи ти не розтовкла його? – לא כתשה אותו?

Писати – (כ.ת.ב) לכתוב

У другій частині є щось, що я зможу записати?

בחלק השני יש משהו שאוכל לכתוב? –

Збирати, зривати (врожай) – (ל.ק.ט) ללקוט

“Зривайте троянди скоріше!” – “ללקוט ורדים כל עוד אפשר!”

Поляризувати, підкреслювати протиріччя – (ק.ט.ב) לקטב

Тільки потрібно поляризувати земне ядро великим зарядом.

רק צריך לקטב את ליבת כדור הארץ עם מטען חשמלי ענק. –

Відрізати, відрубати – (ק.ט.ע) לקטוע

Усі лікарі казали, що потрібно ампутувати її, але я відмовився.

כל הרופאים אמרו שצריך לקטוע אותה אבל סירבתי. –

Зривати, знімати плоди – (ק.ט.פ) לקטוף

Послухай, ми не будемо зупинятися щоб зривати чорницю.

הקשב, לא נעצור כדי לקטוף אוכמניות. –

Загрібати – (ה.ת.ה) לחתות

Не можна загірбати вугілля руками!

אסור לחתות פחמים ביידם! –

Поєднання літер (h - m) מ+ח означають реакцію чи бажання чуттєвого задоволення червоніти чи світитися (набувати червоного кольору)

Нагрівати, схвилювати – (מ.מ.ח) לחמם

Я можу нагріти запінку, яку принесла тобі подруга.

יכולתי לחמם חלק התשביל של חברך. –

Пристрасно бажати – (ח.מ.ד) לחמוד

Будь ласка, припиніть так бажати ці безглузді речі.

הפסיקו בבקשה לחמוד את הפריטים חסרי הטעם האלו. –

Тепло, температура – חום

Скажеш їй, що в тебе жар та тобі краще залишати у ліжку.

תגיד לה שיש לך חום ואתה חייב להישאר במיטה. –

Вино (літ.) – חמר

Глина – חמר

Вождь зустрів нас дуже тепло та ще раз пояснив мені, що всі ми зліплені з однієї глини.

ראש השבט פה נדיב מאוד אלינו והוא מזכיר לי שוב שכולנו עשויים מאותו חמר. –

Похмілля – חמרמורת

Цей стан не такий тяжкий як похмілля. – חמרמורת כמו חמרמורת.

Гарячий – חם

Хочешь, щоб я пролила на неї гарячий суп? – את רוצה שאשפוך עליה מרק חם? –

Сонце (літ.) – חמה

Ні в сонячні дні, ні в дощові. – לא בימות החמה, לא בימות הגשמים.

Жаліти – (ח.מ.ל) לחמול

Я не можу пощадити життя вашого чоловіка.

איני יכול לחמול על חיי בעלך. –

Втішати – (ח.נ.מ) לנחם

Все, що я хотіла зробити-, це втішити тебе хоч на мить.

כל שרציתי לעשות היה לנחם אותך לרגע. –

Жаліти, зглянутися – (ח.פ.ר) לרחם

Коли я дивилася на Сьюзан, то не могла не пожаліти її.

בעודי צופה בסוזן לא יכולתי שלא לרחם עליה. –

2.3. Класифікація оноματοпеїчної лексики мови іврит

У мовознавстві існують наступні критерії, які застосовують для класифікації звуконаслідувальної лексики. Так звуконаслідування можна об'єднати у групи:

- за різновидом аспекту наслідування і характером звуків, що імітуються (тобто за семантико-функціональною ознакою)
- за функціями;
- за складовими характеристиками (наприклад, звуконаслідування, що складаються з одного складу, який повторюється двічі (על-על), тричі (בב-בב-בב), зі змінами у другій частині (בבבוק));
- за фонетичними характеристиками: а) удари; б) неударі; в) дисонанси;
- за використанням у художньому мовленні:

а) загальноприйняті;

б) авторські, які слугують у тексті засобом художньої виразності, стилістичної експресивності, для надання емоційної забарвленості й передачі інтонації живому мовленню.

Першою представимо класифікацію функцій оноματοпеїчної лексики, схожу до запропонованої в роботі Л.А. Горохової (1998, с. 78). Ми також можемо виокремити наступні функції оноματοпеїчних слів відповідно до їх призначення в тексті:

1. Звукозображальна.

Насамперед варто відмітити, що звукозображальна функція найбільш повно відповідає сутності феномену оноματοпеїчної лексики. Дійсно, оноματοпеїчні слова – це один з головних засобів віддзеркалення звучання в мовленні.

2. Дескриптивна.

Така функція пов'язана з попередньою і частково перетинається з нею. Проте оноματοпеїчні слова, як ми вже неодноразов згадували, слугують не лише для зображення звучання, а для опису об'єкта або ситуації.

3. Характеризувальна.

Іноді ономапопеїчні слова використовуються для непрямой характеристики особи героя або його емоційного стану у тій чи тій ситуації.

4. Інтенсифікативна.

Для посилення почуттів, враження від об'єкта або посилення емоційного стану.

5. Атрактивна

Виразна структура ономапопеїчних слів є ефективним засобом для привертання уваги. Тому один або декілька ономапопів можуть бути винесені до заголовка або слогана для того, щоб з першого погляду звернути на себе увагу читача або глядача.

6. Економії мовних засобів.

На сучасному етапі розвитку суспільства для процесу комунікації характерна тенденція до максимально стислої та ємної викладення інформації. Для мови іврит також дуже характерною є лаконічність та стислість.

7. Експресивна.

Ономапопеїчні слова та їхні деривати іноді можуть слугувати засобом суб'єктивного ставлення того, хто говорить, до змісту або адресата мовлення (Лингвистический энциклопедический словарь, 1990, с. 591).

Наступна класифікація ономапопеїчної лексики – це класифікація за джерелом звуку:

1. Ономапопеїчна лексика, що позначає лінгвофонації (є декілька підгруп:

а) споживання їжі та напоїв

Лизати – (ל.ק.ק) ללקוק

Облизуй мої черевики та я звільню тебе. – לקק את מגף שלי ואני אשחרר אותך.

Звук поїдання – אממ אממ

Я зараз з'їм і твій сендвіч також, ам–ам–ам.

עכשיו אוכל גם הסנדוויץ שלך, אממ אממ אממ. –

Звук пиття – בק-בק

Звук ковтання – גלוק

б) звуки людського тіла

Храп – קררר

Терти, чесати – לחכוך (ח.כ.כ)

Він тільки почесав голову та нічого не сказав.

– הוא רק חכך את ראשו ולא אמר כלום.

Чихання – עטשי

Заїкання – גימגום

Він тільки що поборов в собі заїкання. – הוא בדיוק התגבר על גמגום חזק.

Звук полоскання горла – גירגור

в) вираження емоцій

Звук шепіту – לחשוש

Переживати, хвилюватися – לחשוש

Ні. Ми вирішили що безумство – це не хвилюватися.

– לא, החלטנו שזה מטורף לא לחשוש מזה.

Бовтати – לפטפט

Добре дами, досить балачок. – בסדר גבירותיי, מספיק לפטפט.

2. Ономатопеїчна лексика, що позначає зоофонації, тут також є підгрупи:

а) звуки, що виробляють птахи

Гусак – גע-גע

Ворон – קרע-קרע

Сова – הו-הוו

Зозуля – קוקו

б) звуки диких тварин

Виття (вовка) – ליילל, יבבה

в) звуки домашніх тварин

Собака – האו-האו, הב-הב

Кіт – מיאו (мурчання), גירגור

Корова – מוу

Звуки що видає курка – בק-בק-בק, קור-קור-קור

Півень – קוקוריקו

Свиня – אוינק-אוינק, חרר-חרר

Качка – געגוע

Звук пересування коней – דהרות-דהרות

г) звуки комах

Бджола – זומ-זומ, זוז

Метелик (звук, що з'являється в процесі руху його крил) – פרפר

3. Ономатопеїчна лексика, що означає натурофонації (звуки природних явищ, таких як грім, вітер, звуки дощу, морської хвилі тощо)

Звук крапель – טיפטוף

Добре, якщо ти закрила, то чому я чую як крапає?

– אם סגרת אותו אז למה אני שומע טיפטוף?

Дзвін – צילצול

Але “дзинь-дзинь” просто було недостатньо для деяких з вас.

– אבל צילצול רגיל לא היה מספיק לחלק מכם.

Хвиля – גל

Як хвиля, що накрила мене та я все зрозумів.

– כמו גל שמתנפץ מעל הראש שלי ואני הבנתי הכל.

Обертання – גילגול, סיבוב

Ми прийшли з одного місця, тільки один поворот рульового колеса.

– אנחנו באים מאותו המקום, רק סיבוב קטן של ההגה.

Звук кипіння, бурління води – בעבוע

Це ще не кипіння – זה לא בעבוע עוד.

4. Ономатопеїчна лексика, що позначає технофонації.

Звук працюючого двигуна автомобіля – טרטור

Його улюблений звук – звук працюючого двигуна.

– הצליל האהוב שלו זה טרטור של מניע.

Така класифікація є найпростішою та виробленою з огляду на те, ким в природі ці звуки виробляються, тобто хто або що є джерелом звуку.

Класифікація ономотопеїчної лексики в мові іврит за структурою (фонотипом по класифікації Вороніна, 2004, с. 48-96):

1. Інстанти
2. Континуанти
3. Фреквентативи

Інстанти як клас і одночасно як тип ономотопів позначають удар, тобто “миттєвий” шум або тон, що однаково сприймається людським вухом як акустичний удар.

Частотний аналіз вимагає часу, удари ж мають надзвичайно малу (“миттєву”) тривалість, і тому слуховий аналізатор людини часто не встигає визначити висоту звучання - удару.

Інстанти мають загальну модель утворення:

- “проривний приголосний + короткий голосний + проривний приголосний”. (דפיקה, פיטפט, בעבע)

Я почув стукіт та він з’явився. – שמעתי דפיקה והוא היה שם.

Коли це перестане булькати. – ברגע שזה יפסיק לבעבע.

По висоті та інтенсивності голосного розрізняють миттєві шумові інстанти і тоношумові удари. Останні часто мають в своєму складі сонорний приголосний і можуть позначати звукові явища, що характеризують булькання, ляскання.

Приголосні / ט,ת / י / ד / (t, t̥, d) часті в словах, що позначають удар або стукіт по чому-небудь. Удар і стукіт можуть бути імітовані завдяки руху мови: кінчик язика вдаряє об зуби або альвеоли і віднімається з вибухом (Газов-Гинзберг, 1965, с. 89).

Континуанти, або неударі, завжди мають в основі інтенсивний кореневий голосний. За типами, що входять до складу моделі фрикативного приголосного розрізняють:

1. Тонові континуанти, в будові яких відсутній шумовий елемент. Такі типи звучання вводять звуки бекання, мукання, гудіння. (נשב, נשף)

Не забувай видихати, дороженький. – אל תשכח לנשוף, נשמי.

2. Топошумові неударі, що використовуються для позначення шумового неудару, наприклад, дзижчання. (זיזום, ביזבוז)

Я чую дзижчання. – אני שומע זיזום.

3. Чисто шумові, в складі яких є глухий фрикативний приголосний. Такі одиниці позначають рух повітря, шепіт, шипіння, свист, шелест, рух води. (צפצוף, לחש)

Ця статуя тільки що нам пропищала. – הפסל כרגע צפצף לעברנו.

Іншими словами, даний вид звуконаслідувальних слів передає шум.

Фреквентативи, або удари, позначають швидку послідовність ударів, в яких кожен удар вже майже не відчувається окремо, але повного злиття послідовності ударів в єдине звучання ще немає, і таке дуже швидке чергування ударів викликає підвищене роздратування слуху.

В даній групі також розрізняють кілька типів звучань:

1. Чисті фреквентативи, денотатом яких є тріскучий звук, гуркіт, стрекотіння, всілякі звуки тремтіння. (בררר, קירקור)

Бррр... так холодно! – בררר... כל כך קר!

Звук квакання вашого живота. – הצליל של קרקור בבטן שלך.

2. Фреквентативи квазіінстанти можуть будуватися за моделлю інстантів.

Найчастіше вони служать для позначення швидкої послідовності ударів, швидкого чергування ударів. Звуковий ефект квазіінстантів спрямований на підвищене роздратування слуху. (קרע, הרס, רתח, צרם)

Ти сказала, що темний дух пройшов крізь розрив у Всесвіті.

– אמרת שהאפלה הגיעה דרך קרע ביקום.

Я чула, що батько Драко закипів від злості.

– שמעתי שאבא של דראקו רתח מזעם.

Дані типи вводять звуки розривання матерії, розламування твердого тіла, дряпання.

3. Квазіконтинуанти, які в свою чергу поділяються на

• тонові (передають шум моря, дряпання); (שריטה, רעש)

Перше, що вони почувил був шум, ніби від урагану, що йшов з півночі.

הראשון שהם שמעו היה רעש כמו הוריקן יורד מהצפון. –

- тоношумові (позначають шипіння, потріскування); (רשף)

Вода почала не просто кипіти, а шипіти. – מים התחילו לא סתם לרתוח אך לרשוף.

- чисто шумові (передають шурхіт і човгання). (פרפר, רשרש)

Він завжди носив дрібні гроші в кармані, вони шаруділи коли він ходив.

הוא תמיד סחב הרבה כסף קטן בכיסו זה רשרש כשהוא הלך. –

Отже, ми побачили вище, що структурно для всіх різновидів фреквентативів обов'язковим є лише елемент /ר/ (r). Це - найважливіший елемент, без якого немає фреквентатива як такого.

О.В. Тишина представляє такі способи класифікації, чотири групи ономатопів:

- 1) звуконаслідування, близькі до вигуків (עטשי, קוקוריקו, אממ);
- 2) лексикалізовані ономатопи (בקבוק, קוקייה, פרפר);
- 3) ономатопи, що усвідомлюються носіями мови лише на інтуїтивному рівні за рахунок часткового відтворення звукообразу або формальних показників звуконаслідування (טירטור, גירגור).
- 4) звуконаслідувальні слова, що втратили свій первісний звуковий образ (ציפור, שיר) (Тишина, 2010, с. 183).

Висновки до Розділу II:

1. Основи творення ономотопеїчної лексики в івриті це 2-х літерні та 3-х літерні корені, що вийшли за рамки простого звуконаслідування, та навіть перейшли у різні частини мови.
2. Для розширення 2-х літерного кореня використовуються наступні процеси:
 - а) редуплікація другої фонемі або двох основних фонем;
 - б) приєднання соноранта групи / ל, מ, ר, נ /;
 - в) приєднання довгих голосних, представлених у деяких формах парадигми через / ו, י /;

г) приєднання гортанної літери /ʔ/ як 3 кореневої.

3. Редуплікація – це один з основних способів утворення онома топів у сучасному івриті. Вона є засобом вираження повторюваності, багатократності вияву того самого образу, а також посилення значення слова, надання йому додаткових відтінків, вираження інтенсивності дії або якості.
4. Існують різні класифікації онома топейної лексики, які можна перенести на онома топи мови іврит, а саме класифікація за функціями онома топейної лексики, за джерелом звуку, класифікація С.В.Вороніна за фонотипом, класифікація О.В.Тишини за ступенем засвоєння/розуміння онома топів носіями мови та інтенсивності їх передачі звукового образу.

РОЗДІЛ III ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ МОВИ ІВРИТ

3.1. Ономатопеїчна лексика і поняття мовної картини світу

У будь-якій сучасній мові функціонує багато слів, походження яких має звуконаслідувальний характер. На сьогодні звуконаслідування досліджують у фоносемантичній площині. Зважаючи на універсальний характер звуконаслідувань, фоносемантичні закони є справедливими і дієвими для всіх мов.

Поняття картина світу та відповідний термін увійшли в науку не так давно. Воно стало позначенням суб'єктивного образу об'єктивного світу, який має багато варіантів свого втілення. На думку дослідників, картини світу в різних людей (у представників різних епох, різних соціальних, вікових груп, різних професій, та ін.) можуть бути різними, тобто, може бути стільки картин світу, скільки є спостерігачів, які мають контакт зі світом.

Суб'єктом картини світу, який описує своє бачення, може бути:

- 1) окрема людина;
- 2) окрема група людей;
- 3) окремий народ;
- 4) людство загалом (Посталова В.И., 1988, с.32).

Однак, дослідження національних мовних картин світу мають давню історію. Ідея існування національно-специфічних картин світу має своє коріння в німецькій філології кінця XVIII – початку XIX ст.

Уперше філософсько-лінгвістичне обґрунтування цієї проблеми було представлено В. фон Гумбольдтом, який стверджував, що відмінність мов “полягає не тільки у відмінності звуків і знаків, а й у відмінностях світосприйняття”(Гумбольдт В. фон. 1984., 319 с).

Ф. де Соссюр, визначаючи, що звуконаслідувальні слова змінюються під впливом фонетичної та морфологічної еволюції і набувають рис, притаманних

решті мовних знаків, фактично визнає їх повноправність у мовній системі. Тобто, при всій своїй звукозображальності, близькості до передачі звуків навколишнього світу, вони, безумовно, належать до абсолютно певної мовної системи, використовуючи фонему, притаманні конкретній мові, отже, природна мотивація значною мірою корегується соціально.

Отже, суть полягає в тому, що люди, які розмовляють різними мовами і належать до різних культур, по-різному сприймають навколишній світ.

При імітації завдання полягає в точному відтворенні звуків навколишнього світу, а при утворенні звуконаслідувань кожен народ членує світ звуків відповідно до системи фонем своєї мови (Гаценко І. О.).

Сприйняття навколишнього світу, культурні норми, так само як і мова, впливають на манеру нашого мислення та інтерпретування всього, що нас оточує (Сичинський О.Е., 2015, с.194).

Зрозуміло, що існує взаємозв'язок між мовою та культурою. Вони обидві часто визначають людину, її погляди, традиції, звички та майже все, що стосується її повсякденного життя.

Як відомо, будь-яка лексична одиниця володіє двома сенсами. Перший – лексична одиниця як символ, що позначає який-небудь об'єкт або процес, другий - як набір звуків, який сам по собі викликає у людини реакцію.

Кожна нація має свій власний погляд на Всесвіт, і кожна розвиває з власних передумов цілісний набір правила.

Поступово вони приймаються як найважливіша частина в житті людей, йде формування культури. Оскільки соціальне походження та географічна ситуація відрізняються від країни до нації або навіть від місця до країни місце в одній країні, культури різних народів мають більше відмінностей, менше схожості.

Отже, національну, ідіоетнічну своєрідність кожного народу можна виявити і проаналізувати у порівнянні з іншими народами. Оскільки кожен етнос має свій національний образ, то можна припустити, що кожна

етнокультурна спільнота володіє своїм національно-специфічним середовищем мови.

Термін “середовище мови” вперше використав Е. Сепір (1998, с. 270-284), який включав до цього поняття фізичні (географічні), а також соціальні (релігію, мораль, форми політичної організації суспільства тощо) чинники.

Для того, щоб краще зрозуміти які саме це можуть бути особливості, подивимося на шлях розвитку єврейської мови та культури.

В історії єврейського народу та його мови виділяють чотири основні етапи:

1-й– біблійний етап: це фактично перше письмове свідчення про мову, і воно відображає “єврейську мову”, якою розмовляли єврейські жителі царств Ізраїлю та Іудеї) навіть після їх падіння (у десятому – першому ст. до н.е.).

2-й– Після захоплення великих царств Сходу у прадавні дні статус Арамейської мови дуже посилювався. Поступово арамейська почала слугувати також повсякденною мовою єврейського населення.

Іврит зберігався ж для релігієзнавства та писемності. Таким чином, з першого століття до нашої ери і далі. У шостому столітті нашої ери розмовна мова іврит почала згасати, та встановилася арамейська мова серед єврейського населення. Це є етап мудреців, Мішни і Талмуду.

3-й– Єврейські громади, розкидані по всьому світу, насамперед у Північній Африці, Західній Азії та Середній Азії, центри Європі прийняли місцеві мови.

У 18 столітті євреї використовували іврит лише як письмову мову. Звичайно, незважаючи на те, що це мова, яка об'єднувала всі єврейські громади діаспори, на іврит, який запроваджувався в кожній громаді, сильно впливала місцева мова. Це є етапом Середньовіччя та раннього Нового часу.

4-й– З поживленням просвітницького руху в Європі наприкінці 18 століття європейські євреї також прагнули визначити себе соціально та національно. Як люди, які прагнуть виправити релігію в сучасному дусі, єврейські педагоги прагнули відродити Біблійну мову і використовувати її для поширення своїх сучасних поглядів, публікації наукових досліджень,

написання віршів тощо. Вони робили це в журналах і газетах, та відрізняли свою культуру від культури євреїв Східної Європи, що були традиціоналістами та спілкувалися на ідиші.

Спочатку використання біблійного лексикону передбачало вираження лише письмового, але згодом іврит зайняв центральне місце у визначенні ідеологічної ідентичності Другої Алії та став розмовною мовою в новому поселенні. Це нова ера, в якій ожив іврит (הד האולפן החדש, גיליון 101, חורף תשע"ד (יעל קליפון- 2013)).

З 1948 року населення Ізраїлю зросло більш ніж в десять разів. Сьогодні понад 7,8 мільйона ізраїльтян представляють собою мозаїку, різноманітну за своїми етнічними коренями, способом життя, релігіями, традиціями і культурою. Євреї складають 75,4% населення Ізраїлю, араби - 20,5%. Це сприяло водночас збагаченню культури та її розосередженню.

Мова іврит дуже збагатилася різними запозиченням, але виник страх втрати самоідентифікації. А для єврейського народу це завжди був дуже важливий фактор.

3.2. Механізм функціонування оноματοпеїчної лексики в сучасній мові іврит

На сьогоднішній день іврит - багатофункціональна мова Ізраїлю, він охоплює всі сфери діяльності людини, від математики, фізики, медицини і сільського господарства, до найскладніших областей наукових знань.

Поділ на функції ми згадували у Розділі II нашої роботи, в підрозділі Класифікація оноματοпеїчної лексики мови іврит. Але для повторення розмістимо це тут:

1. Звукозображальна функція.

Тікати (про годинник) – לטקטק

Годинник, що висів на стіні у кухні, почав тікати.

השעון שהיה תלוי על הקיר במטבח התחיל לטקטק. –

2. Дескриптивна функція.

Витікати, дзюрчати – לפכפך (פ.כ.פ.כ)

Сюди подавалася джерельна кришталева вода з албанських гір.

וכאן פכפך מעיין מים זכים מגבעות אלבניות.

Образ води підсилюється прикметниками та звісно оноματοпеїчним словом פכפך.

3. Характеризувальна функція.

Заїкатися – לגמגם (ג.ג.ג.ג)

Він тільки що поборов в собі заїкання. – הוא בדיוק התגבר על גמגום חזק.

Поєднання приголосних /ג/ та /מ/ утворює звук, з яким людина заїкається, звук, що виникає десь у гортані. Редуплікація тільки посилює ефект ономатопа. Заїкання характеризує людину, це може бути її особливою ознакою.

4. Інтенсифікативна функція.

У поезії зокрема оноματοпея використовується для уточнення значення кількох близьких до неї слів, що використовують один і той же звук.

Гарний приклад такого використання можна знайти в наступних двох рядках поета Залі Гуревич:

חופר חופר בחול נוזל

להפוך שטח לבור צל

Слово חופר (“копає”) є оноματοпеїчним, оскільки звук “h” імітує звук проникнення лопати (або цвяхів) у землю. Повторення слова два рази загострює звукове зображення в процесі земляних робіт (тобто повторне проникнення в ґрунт). Повторення звуку в додаткових словах у цих двох рядках (בחול, להפוך,) (שטח) перетворює акт копання в загальний звуковий образ, що відбувається паралельно з цілою піснею.

Крім того, звук “o”, що повторюється в цих рядках в словах (חופר, בחול,), (נוזל, בור, להפוך), посилює відчуття глибини та ніби підземного звуку – звуку копання.

5. Атрактивна функція.

בררר...так холодно! – כל כך קר!

Привертаючи увагу завдяки своїй яскравій звуковій формі, оноματοпи пробуджують зацікавленість читача, глядача і навіть слухача, викликаючи бажання знати, з чим саме пов'язане звучання.

6. Функція економії мовних засобів.

Мене не хвилює, що він йшов плавно! – לא אכפת לי אם הוא טפף!

Плавно ходити – לטפוף (פ.פ.ט)

Мова іврит взагалі є дуже стислою, одне слово з івриту може перекладатися на українську або якусь іншу мову тільки декількома, що б зуміти передати сенс.

7. Експресивна функція.

Боятися, труситися – לשקשק (ק.ש.ק.ש)

Вона вдома... трохи труситься ще, але хто може її зниуватити?

– היא בבית... קצת משקשקת עדיין, אבל מי יכול להאשים אותה?

Слово משקשק тут передає нам емоційний стан, почуття. Тобто якщо її “трусить”, вона може боятися, відходити від чогось серйозного, дуже переживати.

Протягом сторіч іврит вважався старою і майже не розмовною мовою, хоча євреї в діаспорі використовували його для молитов, вивчення релігійних текстів і для спілкування з одновірцями з інших країн, якщо у них не було іншої спільної мови.

Ініціатором відродження сучасного івриту можна вважати Мендела Мохер Сфарім. У творах, написаних після 1886 року він починає створювати нову стилістичну систему цієї мови, засновану на використанні мовних багатств всіх епох історії івриту.

Пізніше, відродження розмовного івриту стало однією з головних цілей громадської організації під назвою “Ліга захисту івриту” в 1924 році. Сіоністська мовна політика була націлена на встановлення і зміцнення статусу івриту і як офіційної мови, і як мови повсякденного спілкування. Коли в 1948 році було утворено державу Ізраїль, іврит став її офіційною мовою.

Інтенсивність процесу модернізації мови іврит не слабшає з роками. Метою модернізації мови є приведення ізольованої або несучасної мови до

рівня найрозвиненіших мов, щоб зробити її засобом сучасного спілкування (Стернз, 2004, с. 34).

Так ми розуміємо, що іврит стародавніх релігійних текстів ТаНаХу та сьогоdnішній варіант цієї мови дуже різняться, та зумовлено це, зокрема, соціолінгвістичними особливостями.

Вже майже півсторіччя в ізраїльському суспільстві і, перш за все, в наукових колах не припиняється гостра дискусія з проблем розвитку івриту, небезпеки спрощення і вульгаризації розмовної мови, а також про місце сленгу в івриті, правочинності його існування і доцільності використання. При цьому громадська думка розділилася: ревнителі чистого івриту виступають проти будь-яких запозичень, пропонуючи неологізми, побудовані від традиційних івритських коренів.

Багато з новоутворень прижилися в івриті, стали активно і широко використовуватися в повсякденній мові і міжособистісному спілкуванні, проте багато інших неологізми, іноді вдалі, але часом штучні і великовагові, як правило, не закріплюються в розмовній мові, не витримуючи практичної конкуренції з популярними запозиченнями.

З іншого боку, велика частина населення в Ізраїлі, серед якої є навіть літератори та письменники, що працюють виключно з літературним івритом, виступають за використання всього спектра лексики, тільки в своїй повноті, на їхню думку, представляє сучасний живий іврит.

Розглядаючи численні приклади з різних сфер функціонування івриту, і проводячи аналіз мови низки соціальних, вікових і професійних груп ізраїльського населення, можна спрогнозувати подальший розвиток ізраїльського івриту в напрямку денормативізації, спрощення та інтернаціоналізації.

Разом з тим, ці процеси дещо стримує і послаблює енергійна науково-дослідницька та популяризаторська діяльність Академії мови іврит та окремих просвітницьких організацій по нормативізації і пропагації правильного івриту (Бріман, 1999, с. 110-124).

В людській мові загалом та в івриті зокрема є багато слів, що походять від звуків із навколишнього середовища. Але зв'язок може бути втрачений для них з часом через вимову та в рамках деформації мови з різних причин. Через неможливість однозначно довести походження слів від звуків, виявлення фонетичних джерел слів вважається ненауковою народною етимологією (הקדמה ללשון עברית, 2019).

Слово визначається як ономапея лише за умови чіткого збереження імітації. Отже першим чинником, що може впливати на функції ономапеїчної лексики є час, або історичні зміни.

Зміни вимови іноді призводить до втрати оригінального звуку. Причинами втрати звукового контексту в сучасній мові іврит є зміни у вимові, що не сходиться з оригіналом, ефект вимови приголосних, що змінюється відповідно до граматичних правил, та зміни в мішкалях іменників та біньянах дієслів.

Як було згадано раніше в нашій роботі, подальша вимова з часом змінюється, іноді втрачаючи оригінальний звук, призначений для цього слова. Наприклад, слова ציפור і שיר спочатку були зі свистом, що супроводжувався вібрацією, імітуючи такі звуки, що чути від птаха. Але звучання літер צ"ד та ש"י змінилося до сьогодні, і оригінальний звук у них більше не впізнається.

Вплив правил вимови: зміна вимови літер כפ"ד на африкат, якщо вони стоять після голосної (або після приголосної, що перешкоджає голосну) призводить до втрати оригінального звуку.

Наприклад, Танахічне слово דלף та, навіть, дієслово טפף втрачають свій початковий звук через зміну вимови літери פ"ה. Послаблюється губно–зубний глухий африкат (африкат–тобто не твердий, як у פ"ה з дагешем, глухий– не дзвінкий як ב"י).

Також можна взяти за приклад втрати звуків “булькання” слова נובע, נביעה. Так як звук води передається округленою голосною ווי"ו, частіше в поєднанні з עי"ן.

Вплив зміни голосної літери: в івриті та в більшості семітських мов основне значення слів базується на приголосних літерах кореня.

Слово *בִּבְבוּק* з'являється ще у Танах, наприклад у словах Вс-вишнього до Єрміягу:

”כֹּה אָמַר ה' הַלֹּוֹד וְקִנְיֹת בִּבְבוּק יוֹצֵר תְּרַשׁ [עשוי חרס]... וְשִׁבְרֹת הַבְּבֻק לְעֵינַי הָאֲנָשִׁים הַהֵלֵכִים
אוֹתָהּ.”

Тобто, вода звучить, виходячи з посудини з вузькою горловиною, таким чином слово *בִּבְבוּק*—пляшка приєднується до інших слів, пов'язаних з водою, що імітують звуки, які видає вода, наприклад: *שכשוך, פכפוך, בעבוע, טפטוף*.

Головну роль – роль механізму передавання ономатопами незвукових сенсорних відчуттів слугує явище синестезії. Воно полягає в існуванні об'єктивних асоціацій між різними сенсорними відчуттями, тобто у випадку ономотопеї синестезія може трактуватися як стійка асоціація між фонетичними характеристиками звука і візуальними, дотиковими й іншими сенсорними відчуттями.

Окрім синестезії, механізм функціонування ономотопів в мові іврит пов'язується з явищами кінестезії, або моторного символізму. Основним джерелом походження ономотопейчного образу можна назвати рух або динамічний процес.

Безумовно, це узгоджується з положеннями європейського мовознавства, зокрема з концепцією В. Скалички, про наявність оптичного й рухомого елементів у будь-якому звуконаслідуванні (Скаличка, 1967, с. 294).

Особливою ознакою функціонування ономотопейчних слів у сучасній мові іврит є об'єднання цих слів у межах певного класу. Унаслідок цього у функціонуванні конкретних ономотопів важливу роль відіграє чинник “взаємної підтримки” й взаємний вплив ономотопів різного походження (аналогія у синхронному та діахронному аспектах) (Чиронов, 2004, с. 33).

Завдяки цьому явищу формується жанр ономотопів, у якому звуконаслідувальний ефект розділяють також елементи, які не мають стосунку до ономотопів етимологічно. Такі випадки значно ускладнюють виокремлення

ономатопів і найчастіше постають як маргінальні одиниці при визначенні меж ономатопейчного класу лексики.

Нерівномірний розподіл сенсорних відчуттів, що відображуються ономатопами, пояснюється обмеженістю діючих у мові синестезії і кінестезії, так і культурними чинниками, і навіть впливом середовища.

Так, за відсутності наслідування голосам тварин, звичним для європейців, наприклад, у ономатопей мови іврит представлені більш численні наслідування голосів пташок, комах, кошерних тварин, таких як курок, корів. Це також зумовлено історичним та культурним аспектами.

Висновки до Розділу III:

1. Центральним аспектом мовної картини світу є національна картина світу. Вона об'єднує уявлення людини про різні аспекти навколишньої дійсності. Для того, щоб зрозуміти особливості національно-мовної картини світу, притаманної представникові тієї чи тієї національної культури, необхідно вивчити свідомість людини, яка зафіксована за допомогою мови. Іврит має свою давню історію та специфіку, єврейська культура вплинула на свідомість людей та мову.
2. Мова іврит - багатофункціональна мова Ізраїлю, вона охоплює всі сфери діяльності людини, від математики, фізики, медицини і сільського господарства, до найскладніших областей наукових знань. Виділені нами функції ономатопів мови іврит – звукозображальна, дескриптивна, характеризувальна, інтенсифікативна, атрактивна, функція економії мовних засобів, експресивна.

ВИСНОВКИ

Нашою метою було комплексне дослідження структурно-семантичних особливостей ономатопеїчної лексики та особливостей її функціонування у сучасній мові іврит.

Завдання, що ми ставили перед собою та виконали:

- розглянули поняття ономатопеї в контексті фоносемантики
- проаналізували різні джерела за темою “явище ономатопеї”
- знайшли загальні класифікації для ономатопеїчної лексики
- обґрунтували методологічні засади нашого дослідження
- визначили структурні особливості ономатопеїчної лексики сучасної мови іврит
- дослідили словотвірний потенціал ономотопів
- з’ясували семантичні особливості ономатопеїчної лексики сучасної мови іврит
- розробили власну класифікацію ономатопеїчної лексики у мові іврит
- дослідили особливості функціонування ономатопеїчної лексики у сучасній мові іврит.

Ономатопеїчна лексика мови іврит – це віддзеркалення різних звукових явищ у навколишній людину дійсності. Це слова, що імітують звуки людей, тварин, птахів тощо. Образонаслідувальні слова виражають уявлення, які виникають здебільшого на основі зорових, дотикових і тактильних сприйнятів предметів з їхніми зовнішніми ознаками.

Фоносемантика — досить давня наука, ставлення до якої протягом її існування було неоднозначним. Її головний принцип, що стосується мотивованості звукової одиниці, а отже й правомірності явища звукового символізму, неодноразово ставився під сумнів, але зараз цей принцип вважається дієвим та науковим. Проте продовжуються наукові дискусії щодо універсальності й національності явища звукового символізму.

Звукосимволізм разом із звуконаслідувальною системою входить до складу звукозображувальної системи мови. Явище звукового символізму універсальне й інтернаціональне.

Висока продуктивність звукосимволічних основ, їх емотивна забарвленість дає змогу говорити про лінгвістичне й культурне значення слів із звукосимволічним компонентом і включити їх до матеріалу дослідження.

Вивчення явища звуконаслідування має велике значення для розв'язання багатьох проблем мовознавства, а саме: формування мови, її походження, мотивованість мовного знаку, характер зв'язку між поняттям і словом та ін. Також звуконаслідування охоплює не тільки імітацію звукових образів, але й передає мовне зображення зорових та інших сенсорних відчуттів, динамічних станів, психологічних, емоційних та інших характеристик людини.

Дослідженнями ономатопеїчної лексики займалися багато вчених. Але саме у гербаїстичному мовознавстві є дуже мало робіт присвячених явищу ономатопеї.

Основи творення ономатопеїчної лексики в івриті це 2-х літерні та 3-х літерні корені, що вийшли за рамки простого звуконаслідування, та навіть перейшли у різні частини мови.

Для розширення 2-х літерного кореня використовуються наступні процеси:

- а) редуплікація другої фонемі або двох основних фонем;
- б) приєднання соноранта групи / ל, מ, נ, ו /;
- в) приєднання довгих голосних, представлених у деяких формах парадигми через / ו, ו' /;
- г) приєднання гортанної літери / ה / як 3 кореневої.

Як ми визначили, редуплікація є одним з основних способів утворення ономотопів у сучасному івриті. Вона є засобом вираження повторюваності, багатократності вияву того самого образу, а також посилення значення слова, надання йому додаткових відтінків, вираженнч інтенсивності дії або якості.

Ми розглянули різні класифікації оноματοпеїчної лексики, які можна перенести на ономатопи мови іврит, а саме класифікація за функціями оноματοпеїчної лексики, за джерелом звуку, класифікація С.В.Вороніна за фонотипом, класифікація О.В.Тишини за ступенем засвоєння/розуміння ономатопів носіями мови та інтенсивності їх передачі звукового образу.

Центральним аспектом мовної картини світу є національна картина світу. Вона об'єднує уявлення людини про різні аспекти навколишньої дійсності. Для того, щоб зрозуміти особливості національно-мовної картини світу, притаманної представникові тієї чи тієї національної культури, необхідно вивчити свідомість людини, яка зафіксована за допомогою мови. Іврит має свою давню історію та специфіку, єврейська культура вплинула на свідомість людей та мову.

Отже, мова іврит - багатофункціональна мова Ізраїлю, вона охоплює всі сфери діяльності людини, від математики, фізики, медицини і сільського господарства, до найскладніших областей наукових знань. Так само і оноματοпеїчна лексика у мові іврит має багато функцій.

Нами було виділено основні функції ономатопів мови іврит – звукозображальна, дескриптивна, характеризувальна, інтенсифікативна, атрактивна, функція економії мовних засобів, експресивна.

АНОТАЦІЯ

תמצית

מטרתנו הייתה מחקר מקיף על המאפיינים המבניים והסמנטיים של אוצר המילים האנומטופואי ועל המוזרויות של תפקודו בשפה העברית המודרנית. המשימות שהצבנו לעצמנו וביצענו: נחשב למושג אנומטופאה בהקשר של פונוסמנטיקה ניתח מקורות שונים בנושא תופעת "אנומטופאה" מצא סיווגים כלליים לאוצר מילים אנומטופואי ביסס את העקרונות המתודולוגיים של המחקר שלנו זיהה את המאפיינים המבניים של אוצר המילים האנומטופוי של השפה העברית המודרנית חקר את הפוטנציאל להיווצרות מילים של אנומטופיאה גילה את המאפיינים הסמנטיים של אוצר המילים האנומטופוי של השפה העברית המודרנית פיתחו סיווג משלהם של אוצר המילים האנומטופואי בעברית חקר את המוזרויות של תפקוד אוצר המילים האנומטופואי בשפה העברית המודרנית. אוצר המילים האנומטופוי של השפה העברית הוא השתקפות של תופעות צליל שונות במציאות האנושית שמסביב. אלה מילים שמחקות קולות של אנשים, בעלי חיים, ציפורים וכו'. מילים מחקות תמונה מבטאות רעיונות שעולים בעיקר על בסיס תפיסות חזותיות, מישושות ומישושיים של עצמים עם תכונותיהם החיצוניות. פונוסמנטיקה היא מדע קדום למדי, היחס אליו במהלך קיומו היה מעורפל. העיקרון העיקרי שלה בנוגע למוטיבציה של יחידת הצליל, ומכאן הלגיטימיות של תופעת הסמליות הצלילית, הועמד שוב ושוב בספק, אך כעת עקרון זה נחשב יעיל ומדעי. עם זאת, הדיונים המדעיים על האוניברסליות והלאומיות של תופעת הסמליות הקול נמשכים. סימבוליות הצליל יחד עם מערכת חיקוי הצליל היא חלק ממערכת דימוי הקול של השפה. תופעת הסמליות הקולית היא אוניברסלית ובינלאומית. פרודוקטיביות גבוהה של בסיס-צליל צלילים, צביעה רגשית מאפשרת לדבר על ערך לשוני ותרבותי של מילים עם מרכיב סמלי-צליל ולכלול אותן בחומר מחקר. לחקר תופעת חיקוי הקול יש חשיבות רבה לפתרון בעיות רבות של בלשנות, כלומר: היווצרות השפה, מקורה, המוטיבציה של סימן השפה, אופי הקשר בין מושג למילה ואחרים. חיקוי סאונד מכסה גם לא רק חיקוי של תמונות קול, אלא גם מעביר את הדימוי הלשוני של תחושות ויזואליות ואחרות אחרות, מצבים דינמיים, מאפיינים פסיכולוגיים, רגשיים ואנושיים אחרים.

מדענים רבים חקרו אוצר מילים אונומטופואי. אבל בבלשנות העשבונית יש מעט מאוד עבודות המוקדשות לתופעת האונומטופאה.

היסודות ליצירת אוצר מילים אונומטופואי בעברית הם שורשים של שתי אותיות ושלוש אותיות, אשר חרגו מחיקוי צליל פשוט, ואף עברו לחלקי דיבור שונים.

כפי שקבענו, שכפול מחדש היא אחת הדרכים העיקריות להיווצרות אונומטופואית בעברית המודרנית. זהו אמצעי לביטוי החזרה, ביטויים מרובים של אותה תמונה, כמו גם שיפור משמעות המילה, הענקת ניואנסים נוספים, ביטוי עוצמת הפעולה או האיכות.

שקלנו סיווגים שונים של אוצר מילים אונומטופואי שניתן להעביר לאונומטופאה עברית, כלומר סיווג לפי פונקציות של אוצר מילים אונומטופואי, לפי מקור קול, סיווג לפי פונטיק, סיווג לפי מידת הטמעה על ידי דוברי הילידים. ועוצמת העברת תמונת הקול שלהם הבנה של אונומטופאה.

ההיבט המרכזי של התמונה הלשונית של העולם הוא התמונה הלאומית של העולם. הוא מפגיש בין תפיסותיהם של אנשים לגבי היבטים שונים של המציאות הסובבת. על מנת להבין את מאפייני התמונה הלאומית-לשונית של העולם, הטבועה במייצג של תרבות לאומית, יש צורך ללמוד את תודעת האדם, הקבועה בשפה. לעברית יש היסטוריה ארוכה וספציפיות, התרבות היהודית השפיעה על התודעה והשפה של האנשים.

לפיכך, השפה העברית היא שפה רב תכליתית של ישראל, והיא מכסה את כל תחומי הפעילות האנושית, החל ממתמטיקה, פיזיקה, רפואה וחקלאות, ועד לתחומי הידע המדעיים המורכבים ביותר. זיהינו את הפונקציות העיקריות של אונומטופיות בשפה העברית - צליל, תיאורי, מאפיין, מעצים, מושך, פונקציה של שמירת שפה, אקספרסיבי.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврорин В. А. (1975). *Проблемы изучения функциональной стороны языка (к вопросу о предмете социолингвистики)*. Ленинград: Наука.
2. Айвазова Э.Б. (2011) *Фонетико-морфологические и лексико-семантические особенности звукоизобразительных слов в лезгинском, азербайджанском и английском языках*. Махачкала: Дагестанский гос. пед. ун-т.
3. Алиева С.А (1997) *Функционально-семантический анализ звукоподражательной лексики в современном русском языке: (дис. канд. филол. наук)* Махачкала: Дагестанский гос. пед. ун-т.
4. Амзаракова И. П. (2005) *Языковой мир немецкого ребенка младшего школьного возраста (автореф. дис. д-ра. филол. наук)* Москва: Москов. пед. гос. университет.
5. Афанасьев, А. Ю. (1984) *Вопросы семантической эволюции лексики (на материале английских звукоподражательных существительных)* (дис. канд. филол. наук) Ленинград: Ленингр. гос. ун-т им. А. А. Жданова.
6. Ашмарин Н. И. (1994-2000) *Словарь чувашского языка* Чебоксары: Издательство Руссика.
7. Балаж Г. (1989) *Современный русский язык в сопоставлении со словацким*. Братислава: Морфология.
8. Балли Ш. (1955) *Общая лингвистика и вопросы французского языка*. Москва: Изд-во иностр. лит-ры.
9. Богин Г.И. (1990) *Фоносемантика как одно из средств пробуждения рефлексии*. Пенза: Изд-во Пензенского ГПИ.
10. Бриман М. (1999) *Время искать. Школа фобий. Заметки об израильской русскоязычной прессе*. Тель-Авив: №3 с. 110-124.
Взято з: https://vtoraya-literatura.com/pdf/vremya_iskat_02_1999_ocr.pdf
11. Бюлер К. (1993) *Теория языка*. Москва: Прогресс: Универс.
12. Виноградов В. В. (1972) *Русский язык. Грамматическое учение о слове*.

- Москва: Высшая школа.
13. Воронин С.В. (1982) *Основы фоносемантики*. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та.
 14. Воронин С. В. (1990) *Фоносемантические идеи в зарубежном языкознании: (очерки и извлечения)*. Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1990.
 15. Воронин С.В. (2004) *Английские ономафоны: фоносемантическая классификация*. Санкт-Петербург: Геликон плюс.
 16. Воронин С.В. (2006) *Основы фоносемантики*. Москва: ЛЕНАНД.
 17. Газов-Гинзберг А.М. (1965) *Был ли язык изобразителен в своих истоках?* Москва: Наука.
 18. Германович А.И. (1961) *Междометия и звукоподражательные слова русского языка*. (дис. док. филол. наук) Симферополь: Симферопольский государственный университет.
 19. Горохова Л.А. (1998) *Семантико-прагматические и социолингвистические особенности функционирования ономафонов в текстах современного английского языка* (дис. канд. филол. наук) Пятигорск: Пятигорский гос. лингв. ун-т.
 20. Гумбольдт В. фон. (1984) *Избранные труды по языкознанию* Москва: Прогресс.
 21. Журавлёв В.К. (1991) *Диахроническая морфология* Москва: Наука.
 22. Кшановський О. Ч. (2011) *Перська мова у функціонально-типологічному висвітленні* Київ: ВД Дмитра Бураго.
 23. Лапкина Л.З. (1979) *Английские и башкирские акустические ономафоны (опыт типологического исследования)* (дис. канд. филол. наук) Ленинград: Ленинград. гос. ун-т.
 24. Левицкий В. В. (2012) *Семасиология: монография для молодых исследователей*. Винница: Новая книга.
 25. Лингвистический энциклопедический словарь (1990). гл. ред. В.Н. Ярцева. Москва: Сов. Энциклопедия.
- Взято з: <http://www.tapemark.narod.ru/>.

26. Лингвистический энциклопедический словарь (1998). гл. ред. В.Н. Ярцева. Москва : Большая Российская энциклопедия.
Взято з: <http://www.tape-mark.narod.ru/>.
27. Лингвистический энциклопедический словарь (1998). гл. ред. В.Н. Ярцева. Москва : Большая Российская энциклопедия.
Взято з: <http://www.tape-mark.narod.ru/les/166a.html>.
28. Гаценко І. О. (2013) *Звукозображення в сучасному мовознавстві: структурносемантичний опис*. №2 Ніжин: Ніжинський держ. ун-т. ім. М. Гоголя
29. Панько Т. І., Качан І. М., Мацюк Т. П., (1994). *Українське термінознавство*. Львів.
30. Постовалова В.И. (1988) *Лингвистическая гипотеза и ее обоснование*. (дис. докт. филол. наук). Москва: Институт языкознания АН СССР.
31. Потебня А. А. (1999) *Мысль и язык : Полное собрание трудов*. Москва: Лабиринт.
32. Разумовская В.А., Фейтельберг Е.М., (2009) *Звукоподражательные слова в турецком языке: интегративный подход*. Иркутск: Вестник ИГЛУ.
33. Рамстед Г. (1951) *Грамматика корейского языка*. Москва: Изд-во иностранной литературы.
34. Россети А. (1962) *Заметки об употреблении ономастопей*. №3. с. 91–92.
35. Сепир Э. (1998) *Язык и среда. Избранные труды по языкознанию и культурологии*. Москва.
36. Сичинский, О.Е. (2015) *Когнитивные аспекты функционирования японской звукоизобразительной лексики*. с. 180–205 Взято з: <https://cyberleninka.ru/article/n/kognitivnyye-aspekty-funktsionirovaniya-yaponskoy-zvukoizobrazitelnoy>
37. Скаличка В. (1967) *Исследование венгерских звукоподражательных выражений*. Москва: Прогресс.
38. Сосюр, Фердінан де (1998) *Курс загальної лінгвістики*. Київ: Основи.

- 39.Стернз Э.Т. (2004) Избранное. *Религия, культура, литература*. Москва: Российская политическая энциклопедия.
Взято з: <https://lit.wikireading.ru/35269>
- 40.Сундужева Е.В. (2011) *Звуки и образы: фоносемантическое исследование лексем с корневыми согласными [r/m] в монгольских языках*. Монография. Улан-Удэ: Издательство Бурятского научного центра СО РАН.
- 41.Тимошук М. (1994) *Ономатопеические глаголы в русском языке*. Варшава: Uniwersytet Warszawski.
- 42.Титова Е.А. (2006) *Прагматический аспект передачи звукоизобразительных средств при переводе поэтических текстов (на материале английского и русского языков)*. (дис. канд. филол. наук). Челябинск: Челябинский гос. ун-т.
- 43.Тишина Е.В. (2010) *Русская ономатопея: диахронный и синхронный аспекты изучения*. (дис. кандидата филол.наук). Волгоград: Волгоградский гос. пед. ун-т.
- 44.Толстая С.М. (1971) *Фонетические наблюдения над ономатопоэтическими образованиями с суффиксом -ot- в верхнелужицком языке*. Москва: Наука.
- 45.Ульманн С. (1970) *Семантические универсалии*. Москва : Прогресс.
- 46.Хоккетт Ч.Ф. (1970) *Проблема языковых универсалий*. Москва: Прогресс.
- 47.Цыдыпов Б.С. (2015) *Особенности звукосемантической лексики корейского языка*. Гамбург: LAP LUMBERT Academic Publishing.
- 48.Чанчина А.В. (2007) *Понятие словообразовательной мотивации в современной лингвистике*. Нижегородск: Вестник Нижегородского университета им. Н.И.
- 49.Чиронов С.В. (2004) *Ономатопоэтические слова в современном японском языке: проблемы функционирования*. (дис. канд. филол. наук). Москва: Моск. гос. ун-т.
- 50.Шляхова С.С. (2003) *Тень смысла в звуке. Введение в русскую фоносемантику*. Пермь: Ред.-изд. отд. ПГТУ.

51. George L Campbell (1997) *The Routledge Handbook of Scripts and Alphabets*. Routledge.
52. Jespersen O. (1983) *Symbolic value of the vowel "i"*. Copenhagen: Levina. Munksgard.
53. Kirtchuk P. (2007) *LUIT: Language - a Unified and Integrative Theory*. Fighting for the World's Languages: Hommage à Claude Hagège, Jocelyne Fernandez-Vest. Paris: L'Harmattan.
54. Kirtchuk-Halevi P. (2013) Onomatopoeia, *Encyclopedia of Hebrew Language and Linguistics*. Paris: L'Harmattan.
55. Lipiński E. (1997) *Semitic Languages: Outline of a Comparative Grammar*. Leuven: Peeters.
56. Horowitz E. (1960) *How the Hebrew language grew*. New York: Barnes & Noble.
57. Newman S. (1933) *Further Experiments in Phonetic Symbolism*. American Journal of Psychology, p.53-75.
58. (2013) יעל קליפון- הד האולפן החדש, גיליון 101, חורף תשע"ד
- Взято 3:
https://meyda.education.gov.il/files/AdultEducation/hed_haulpan/hed_25_101_yael_kalifon.pdf
60. (2017) העברית בראי הסמנטיקה, גד בן-עמי, תשס"א הוצאת האקדמיה ללשון העברית
- Взято 3: <https://hebrew-academy.org.il/>
61. (2013) לשוננו: כתב-עת לחקר הלשון העיברית והתחומים הסמוכים לה
- Взято 3: <https://www.jstor.org/stable/i24319358>
62. (2017) אקדמיה ללשון העברית
- Взято 3: <https://hebrew-academy.org.il/>

ДОДАТКИ

№	Івритський ономатоп	Транскрипція	Переклад
1	בק-בק-בק	[baq-baq-baq]	Ко–ко–ко
2	קור-קור-קור	[qur-qur-qur]	Ко–ко–ко
3	גע-גע	[g'a-g'a]	Га–га (гуси)
4	קרע-קרע	[qr'a-qr'a]	Кар–кар
5	הו-הו	[hu-huuu]	Уу–уууу (сова)
6	האו-האו, הב-הב	[h'au-h'au]	Гав–гав
7	מ'או	[miy'au]	Няв–няв
8	מוו	[muuu]	Муу
9	אוינק-אוינק	[ʔonq-ʔonq]	Хрюкання свині
10	זום-זום	[zum-zum]	Звук комахи
11	בזז	[bzzz]	Звук комахи
12	פרפר	[parpar]	Метелик
13	קוקייה	[quqiya]	Зозуля
14	בקבוק	[baqbuq]	Пляшка
15	טפטוף	[tɪp̄tɪp̄]	Крапання
16	צפצוף	[ʃɪp̄ʃuɸ]	Свист, гул
17	טיפה	[tɪpa]	Крапля
18	פקק	[pqaq]	Пробка
19	זמזום	[zimzum]	Дзижання
20	גרגור	[girgur]	Нявкання, полоскання горла
21	המהום	[himhum]	Гмикання
22	רשרוש	[riʃruʃ]	Шарудіння
23	בזז	[bazaz]	Грабувати, мародерствувати
24	בז	[baz]	Сокіл
25	בוז	[buz]	Насмішка

26	בזבז	[bizbez]	Трата
27	פזז	[pazaz]	Спішити
28	חפז	[ħaḫaz]	Спішити
29	פחז	[paħaz]	Легковажність, поспіх
30	בוע	[bu'a]	Пухир
31	בעבע	[ba'abe'a]	Булькати
32	בער	[ba'ar]	Горіти
33	נבע	[nab'a]	Витікати, бити ключем
34	לבעוט	[lib'oṭ]	Лякати, брикати
35	בכי	[bekyi]	Плач
36	נבך	[nabaḵ]	Глибина, пучина
37	פכי	[pki]	Сочитися, текти струмком
38	פך	[paḵ]	Невеликий посуд для олії
39	הפך	[ħaḫaḵ]	Перетворитися
40	אפיק	[a'pīq]	Русло, канал
41	פקח	[paqaḥ]	Розкривати
42	פכח	[pakaḥ]	Розсіяти, розвіяти
43	פג	[pag]	Випаровуватися
44	פצץ	[peṣeṣ]	Вибух
45	פוץ	[puṣ]	Розповсюджуватися
46	נפץ	[naḫaṣ]	Підривач, детонатор
47	פצפץ	[piṣpeṣ]	Взривати
48	פצח	[paṣaḥ]	Роззівати (рота), починати співати
49	פצל	[paṣal]	Розділяти
50	פצר	[paṣar]	Обробляти
51	בצע	[baṣa']	Нарізати, відломити

52	קצץ	[qaṣaṣ]	Мілко рубати, різати
53	בציר	[baṣir]	Збір врожаю
54	פצץ	[paṣaṣ]	Бомба
55	נטף	[naṭaṗ]	Крапати
56	טפף	[ṭaṗaṗ]	Ходити плавно
57	טפטף	[ṭiṗṭeṗ]	Накрапати
58	טיפה	[ṭipa]	Крапля
59	שטף	[šaṭaṗ]	Мити, полоскати
60	שצף	[šaṣaṗ]	Бурно литися
61	כתת	[katat]	Подрібнювати
62	כתש	[kataš]	Дробити
63	כתב	[katab]	Писати
64	לקט	[laqaṭ]	Збирати
65	קטב	[qaṭab]	Поляризувати
66	קטל	[qaṭal]	Вбивати
67	קטע	[qaṭaʿ]	Обрубати
68	קטרף	[qaṭaṗ]	Зривати (плоди)
69	חתת	[ḥatat]	Загрібати
70	חמם	[ḥamam]	Нагрівати
71	חמד	[ḥamad]	Дуже бажати
72	חום	[ḥom]	Тепло, жар
73	חמר	[ḥemar]	Глина
74	חמר	[ḥemer]	Вино
75	חמרמורת	[ḥmarmoret]	Похмілля
76	חמי	[ḥemi]	Свекор, тесть
77	חמה	[ḥema]	Сонце
78	חמל	[ḥamal]	Жаліти
79	נחם	[naḥam]	Втішати
80	רחם	[raḥam]	Пожаліти

81	חמת	[ħemet]	Міх (для вина)
82	חררר	[ħrrr]	Звук храпу
83	צחצוח	[šihšuh]	Чистка
84	גלוק	[gluq]	Звук ковтка
85	מואה	[mua]	Звук поцілунку
86	גמגום	[gingum]	Заїкання
87	אממ אממ	['amm 'amm]	Звук поїдання
88	קוקוריקו	[ququriqu]	Кукаріку
89	צף	[šap̄]	Вспливати
90	לפטפט	[lep̄atpet̄]	Патякати
91	שקשוק	[šiqšuq]	Стукіт колес, звук деталей, що труться, страх
92	למלמל	[lemalmel]	Бурмотіти
93	דרדור	[dirdur]	Скатування донизу
94	לברבר	[lebarber]	Тріпатися
95	קנקן	[qanqan]	Кувшин